

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

ÅRSSKRIFT 1992

VIBY LOKALHISTORISKE FORENING

Årsskrift 1992

udgivet af
Viby lokalhistoriske
Forening

Eget forlag, Viby J, 1992

Årsskrift for Viby lokalhistoriske Forening. 3. årg.

Udgivet af Viby lokalhistoriske Forening, 1992.

Redaktør: Ejlf Salomonsen

Redaktionsudvalg: Børge Søndergård

Redaktionens adresse: Viby Bibliotek, Skanderborgvej 170, 8260 Viby J.

Tryk: HB Grafisk Produktion. Hasseloftens 62, 8361 Hasselager.

ISSN: 0905-801X

Løssalgpris: 35 kr. (Årg. 1990 kan købes for 20 kr. pr. stk. ved henvendelse til Viby Bibliotek. Årg. 1991 er udsolgt).

Artiklerne kan frit kopieres med angivelse af kilde.

Illustrationer m.v.

Billedet på forsiden er et fotografi af Stenkildegård 1906.

Alle bygninger er med stråtag. Forrest en længe af egebindingsværk med svinesti, fåresti, vognport, brændehus m.m. Den blev nedrevet, da Stenkildevej omkr. 1945 blev ført igennem til Lykkeholms Allé.

Ladebygningen til venstre med port igennem til gårdspladsen ligger langs Ormslevvej, der oprindeligt hed Stenkildevej. Staldbygningen, der ligger bagest, indeholdt også karlekammer og mælkekælder. Til højre stuehuset.

Under udgravning til nybyggeri 1984 blev en dyb, stensat brønd afdækket. En kilde forsynede den med vand. Deraf gårdens navn.

Aros Forsikring har hovedkontor på grunden siden 1984.

Forord

Fæ dør, Frænder dør,
også du skal dø,
Eftermælet aldrig dør
om, hvad vel er endt.

Hávamál i Den ældre Edda

Ikke blot er Viby et meget gammelt navn, som stammer fra Vikingetiden, men der er også skriftlige vidnesbyrd om, at Viby'ernes aner kan føres langt tilbage.

Saxo fortæller, at kong Valdemar den Store 1176 holdt møde med landets stormænd her i byen, og i Kong Valdemars Jordebog er det 1232 opgjort, at "Withby" er vurderet til "60 Mark Guld", som der skal ydes tjenester for, d.v.s. betales skat af.

Der er ingen af artiklerne i dette årsskrift, som går så langt tilbage i tiden, men der skal nok have været bønder i det 18. og 19. århundrede, hvis forældre har oplevet både det nævnte møde og ydet kongen pligtige tjenester efter jordebogens opgørelse.

Det er vort ønske med skriftets indhold at knytte forbindelse mellem

dem, der føler sig hjemme her i dag, og slægterne, der gik forud. En forbindelse af en karakter som Martin A. Hansen beretter om i et lille essay "Ætten".

"Et par gamle kvinder fra landet kom på besøg i hovedstaden... Denne gang havde rejsen kun et formål. De ville gæste Ryvangen... De føjede gravene ind i et stort fællesskab, forenede denne tids faldne med dem fra 64, fra 48 og fra 1814. Det var ikke fortid og nutid, men et for dem...

Deres fædres slægtled var med i de slesvigske krige. Deres bedstefar i Napoleonskrigen... Fra hin tid og til nu række det, der er historien for dem. Den er i grunden ikke fortid, for de er i den, erindrende, og den er i dem, nærværende, bestemmende".

Kan vi formidle blot lidt i denne retning, er vort formål nået.

Rosenvangskolens lærerpersonale 1928. K. Balle
Schmidt, Aarup fot.

1. række fra v.: Abelone Christensen, Else Ovesen,

Anna Sørensen.

2. række fra v.: Martinus Thomsen, Poul Edsen Johan-
sen, Regner Pedersen, Asger Regner Nielsen.

Tove Glud Rasmussen: Lærerinde Anna Sørensen, Rosenvangskolen

Viby lokalhistoriske Samling modtog i efteråret 1990 nogle billeder fra lokalarkivet i Thisted. Billederne havde tilhørt et familemedlem til Anna Sørensen, som i en årrække var lærerinde på Rosenvangskolen.

Viby lokalhistoriske Samling har i 1990 og 1991 (en tradition, der forhåbentlig fortsætter) haft en mindre lokalhistorisk udstilling på Rosenvangskolen i forbindelse med sensommermarkedet, og hvad var mere naturligt end at tage disse billeder med på udstillingen 1991 og samtidig søge at få nogle oplysninger om Anna Sørensen.

Det viste sig nu, at til trods for at det nu er ved at være 45 år siden, at Anna Sørensen døde, er hun endnu kendt på skolen, idet hun havde stiftet et legat, og det var derfor let at få oplysninger om hende til udstillingen. På udstillingen kom de nuværende beboere i det hus, hun havde bygget på Carl Jensens Vej, og fortalte, at huset endnu bar præg af Anna Sørensen, og hermed var interessen vakt fra min side. Efterstående er resultatet af de oplysninger, jeg har fundet frem til om Anna Sørensen.

Anna Sørensen blev født d. 24.8.1890 i Thisted og døbt Ane

Marie. Hendes forældre var købmand Bertil Christian Sørensen og hustru Caroline Amalie Jensen, og bag disse navne gemmer der sig nogle interessante mennesker. De startede nemlig i det små som høkerfolk, der bl.a. handlede med brød, smør og mælk, og ville kunderne have beslået deres træsko, kunne det også lade sig gøre. Året før Annas fødsel tog forældrene et spring og flyttede til en noget større købmandsgård, som de købte i 1892. Det at stå bag en disk var ikke i længden noget for Chr. Sørensen. Han begyndte at eksportere smør og æg til England, lejede butikken ud i 1893 og flyttede, idet han nu i det små startede en tømmerhandel, som med årene voksede til en af Thistedes store virksomheder.

Anna Sørensens barndomshjem blev således efterhånden ret velstående, og da hun ønskede at blive lærerinde, kom hun på N. Zahles Seminarium i København, hvorfra hun dimitterede i 1921. Desuden tog hun et årskursus i skolekøkkenundervisning.

I 1927 blev Anna Sørensen ansat ved Viby kommunes skolevæsen. Det første år var hun på Viby skole, men hun var blandt de 7 lærere, der flyttede til

Anna Sørensen med piger fra 6. klasse på Viby og Rosenvang 1928-29. K. Balle Schmidt, Aarup fot.

Rosenvangskolen, da den startede i 1928.

Måske var det på grund af skolekøkkenkurset, at Anna Sørensen blev ansat. Der havde ikke før været skolekøkkenundervisning i Viby, og Anna Sørensen fik indflydelse på indretningen af skolekøkkenet.

Aviserne fortæller herom, at det var beregnet på fem "familier", hver betående af seks elever (altså 30 ialt). Til hver "familie" var der et bord at spise ved, et afsnit af køkkenbordet og et afsnit af gasbordet med gasapparat o.s.v. Endvidere var der et vaskehus bag køkkenet til hver families vask af håndklæder, viskestykker m.v. og et laboratorium til teoriundervisning. Endelig fandtes der i køkkenet også et gammeldags komfur.

Skolekøkkenundervisningen i Viby var altså ny, og pigerne fra Viby skole måtte gå til Rosenvangskolen for at få undervisning her. Afstanden er som bekendt til at overse, men viadukten ved Grundtvigsvej fandtes ikke, så pigerne måtte en omvej ad Chr. X's Vej (dengang Ingemannsvej) og under viadukten ved Kirkevej. Tilsvarende måtte drengene fra Rosenvangskolen gå til sløjde på Viby skole.

Meningen med skolekøkkenundervi-

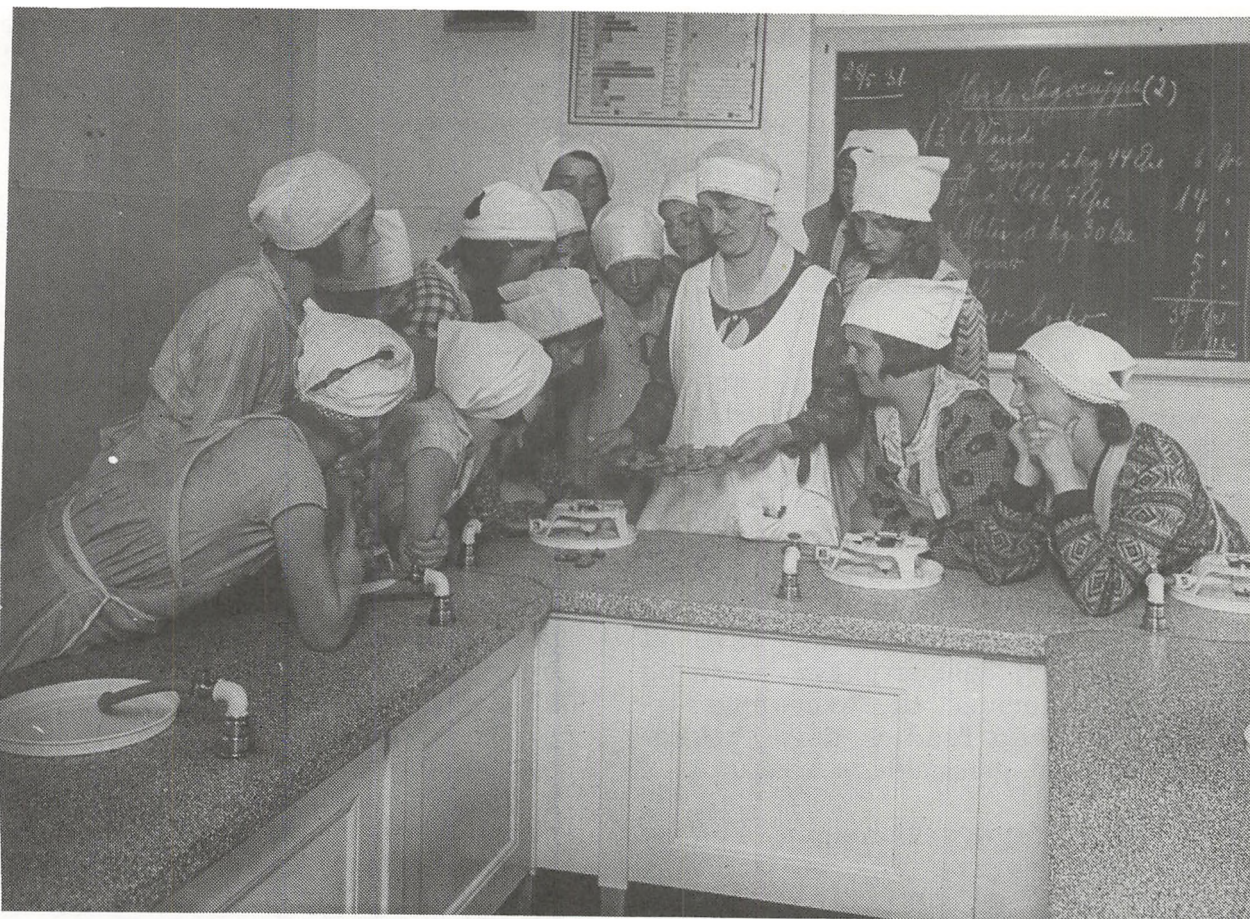
sningen var, at den skulle gavne piger fra arbejderklassen, og det rimer meget godt med, at der var socialdemokratisk flertal i sognerådet.

Pigerne skulle især lære følgende tre ting:

Hygiejne - d.v.s. renlighed og orden.
Økonomi - " sparsommelighed og effektivitet.
Ernæring - " hvad eller hvordan man burde spise.

Ser man på et billede fra 1931 af Anna Sørensen med en flok piger omkring sig, kan man se, at pigerne foruden forklæde alle bar en hvid kappe. På tavlen kan man se, at menuen var hvid sagesuppe, og prisen totalt og i gennemsnit var omhyggeligt udregnet. Formålet med undervisningen synes opfyldt, omend kapperne m.v. vel kan have været flottere end sædvanligt af hensyn til fotografen. Om udbyttet af undervisningen fortæller en gammel elev i anledning af skolens 50 års jubilæum, at de i husgering fik en udmærket undervisning, som hun havde haft meget glæde af siden.

Rosenvangskolen begyndte som en 7-klasset skole, men i 1929 oprettedes en 4-årig realafdeling. Af en protokol fra april 1929 kan man se,

Anna Sørensen med pigerne i 3. realklasse på Rosenvangskolen 1931.

at pigerne havde husgerning i III og IV real med 3 timer pr. uge, men i 1939 kom der en ny undervisningsplan, hvorefter faget gled ud af realklassen, hvilket Anna Sørensen protesterede imod. I øvrigt var Anna Sørensen i starten skolens eneste husgerningslærer, men efterhånden som skolen voksede, blev der behov for en mere, og det blev Anna Rasmussen.

Foruden husgerning underviste Anna Sørensen også de store elever i dansk. Hun må dog også have kunnet sprog, for hun rejste meget. Det var især England, hun besøgte.

Anna Sørensen boede i starten i huset på hjørnet af Rosenvangs Allé og Vilhelm Becks Vej, der hvor købmand Hundsdal nu har forretning, men senere flyttede hun hen på 1. sal på Edisons Vej 15. Anna Sørensens mor døde i 1937, og hun arvede vel herved nogle penge. I hvert fald byggede hun hus på Carl Jensens Vej 15 i 1939. Huset var engelsk inspireret med en stor hall, og Anna Sørensens navnetræk kan endnu ses på et gelænder i haven.

Anna Sørensen havde også en lille bil, hvilket en lærerindegæge umuligt kunne strække til, også selv om bilen var meget lille. Nanna Mogensen, som var kollega

til Anna Sørensen, erindrer endnu, at hun engang var med på en udflugt til Rebild (det var ikke hver dag, man blev inviteret med på sådan en tur), og at hun døjede med at have plads til benene som bagsædepassager.

Det er vanskeligt med de foreliggende oplysninger at udtale sig om, hvor meget Anna Sørensen deltog i udadvendt arbejde. Af et af de billeder, Viby lokalhistoriske Samling modtog fra Thisted, kan det ses, at hun deltog i Husholdnings- og Skolekøkkenlærerindernes 5. møde i København under det store skolemøde i 1931. På det lokale plan kan det ses, at hun var med i komiteen, der stod for indsamlingen til Fredenskirken i 1945. I følge Nanna Mogensen var hun dog ikke blandt de mest fremtrædende i komiteen.

Måske begyndte helbredet at svigte. I december 1946 blev hun syg og var sygemeldt til efter sommerferien 1947, men hun var dog tilsyneladende kommet sig af sin sygdom, da hun en dag ville have fyldt benzin på sin bil og sank sammen ved benzintanken. Hun blev kørt på Amtssygehuset, hvor hun døde uden at være kommet til bevidsthed d. 9.11.1947, 57 år gammel.

Anna Sørensen vidste måske, hvor

Rosenvangskolen, 4. realklasse 1944. A. Lindekilde fot.

Klasselærer Anna Sørensen, 3 rk. helt t.h., iverigt
hver række fra v.:

1. række: Aase Skov, Tove Hagen Jespersen, Lili Holm,
Esther Amtoft, Kirsten Olesen, Jonna Pedersen.

2. række: Leif Jensen, Bent Haun, Jens Rasmussen, Ib
Horup, Kurt Kaae, Jørgen Secher.

3. række: Børge Møller, Poul Erik Jørgensen, Erik An-
dersen.

det bar hen, for i 1944 oprettede hun testamente, som måske på grund af krigens ophør blev ændret to gange i 1946. I dette bestemte hun, at der forlods af hendes arv skulle oprettes et legat på 25.000 kr. med navnet "Lærerinde Frøken Anna Sørensens studielegat". Legatbestyrelsen skulle bestå af den til enhver tid værende skoleinspektør ved Rosenvangskolen, skolens ældste lærerinde samt en jurist i Århus enten Stiftamtmanden i Århus eller den han måtte udnævne.

Legatkapitalen skal forblive urørt, og renterne skal tildeles en mandlig eller kvindelig engelsk, fransk eller tysk sproglærer ved Rosenvangskolen.

Selvom pengenes faldende værdi har mindsket betydningen af den ved stiftelsen betydelige legatformue, og man derfor nu kun uddeler hvert andet år, foregår uddelingen med manér. Når ansøgningerne foreligger, mødes legatbe-

styrelsen hos stiftamtmanden, man beslutter sig og nyder derefter et glas portvin.

Kilder og litteratur:

Kirkebog for Thisted.

Svend Sørensen: To huse i Thisted, 1991.

Dansk Skolestat, bd. 3, 1934.

Viby Sogns historie.

Adda Hilden m.fl. (red.): Pigernes skole, 1989.

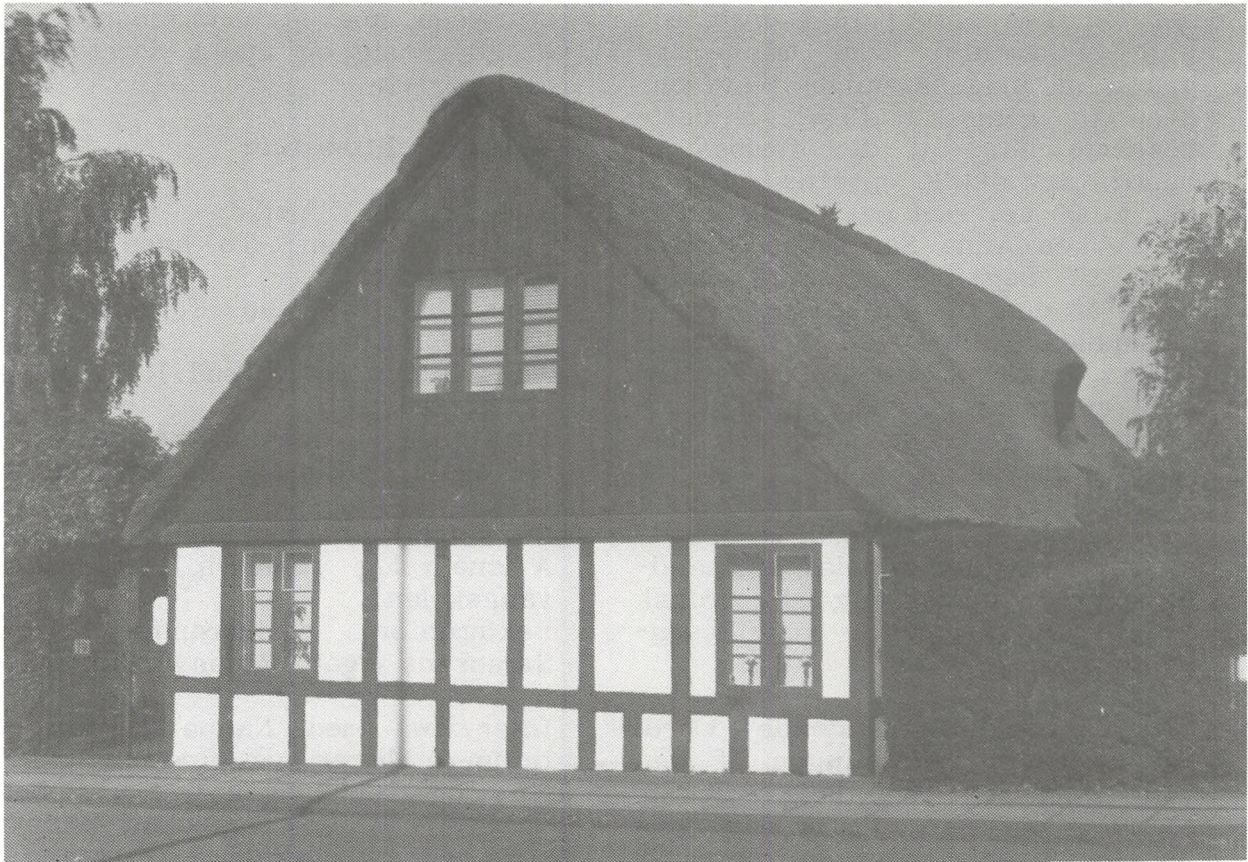
Spektrum, Rosenvangskolens kontaktsblad, jubilæumsnummer 20.4, 1978.

Fredenskirken 1960-1980.

Avisnekrolog (udklip), Rosenvangskolen.

Dokumenter vedrørende Anna Sørensens legat, Rosenvangskolen.

Interviews med Nanna Mogensen, tidligere lærer på Rosenvangskolen, og skoleinspektør J.O. Solgaard, Rosenvangskolen, samt spredte oplysninger fra andre personer.

Enghavevej 19. E.S. fot. 1992.

Den bedste del af huset har indgang fra Terpvej 12.
Om væver Rasmus Pedersen fortælles i V.s.H.1, at han

var medlem af bestyrelsen for Viby Sogns Syge- og
Hjælpeforening fra dens oprettelse og formand
1888-98.

Jens Juul: Man kan stadig finde bindingsværkshuse på Enghavevej.

På gamle kort over Viby sogn står der altid Viby og Terp byer. Terp var altså en selvstændig by, opstået i middelalderen ved at nogle unge mennesker ikke har kunnet få plads i det oprindelige Viby og derfor har søgt at få nyt agerland under behandling ved at rydde skov eller krat, som disse egne var bevokset med.

Disse nye byer blev ofte kaldet Terp eller Torp, som i mange tilfælde er blevet til endelsen rup eller strup, f.eks. Stautrup, hvor torpen har fået navn efter en bestemt mand, som vel har været fører for udflytterne. Her har måske været en flok ligestillede, der er rykket op mod syd fra det lavere liggende Viby og så har fået navnet Viby Terp.

Alle gårdene og husene i Terp lå langs den private vej, som senere fik navnet Enghavevej. Skønt vejen var en forbindelsesvej mellem Holmevej og Gl. Horsensvej, har den trods gentagne forsøg ikke kunnet opnå sognerådets velvilje, så den kunne blive offentlig vej. Selv da der ved anlæg af Odderbanen blev mulighed for Viby at få en jernbanestation, og der atter fra terpbeboerne kom et fornyet andragende om at få vejen gjort offentlig, blev andragendet afslået.

De folk, der boede i Terp, må ikke have været så godt anskrevne, og man kan da også se, at sogneråds-medlemmerne stadig har været valgt blandt dem fra Nordby og Viby mark vestpå, og i ældre tider betød det rent lokale meget for, hvad der skulle ske.

Nu var den gamle Enghavevej heller ikke særlig nem at gå i gang med. Den slangede sig meget både til siderne og op og ned, som den havde dannet sig mellem gårdene og husene, hvor der var plads, og gik dybt ned over bækken for så at slå et vinkelret slag over mod jernbanen og følge den for at ende meget stejlt ned mod Horsensvej. Da jernbanen i 1868 blev anlagt, blev den nærmest betegnet som et nyt skel mellem Viby og Terp, selvom Terp havde arealer nord for banen.

Enghavevej blev dog endelig optaget som offentlig vej, og omkring 1920 blev den rettet ud på de værste steder som nødhjælpsarbejde, og senere er der sket meget både med udretninger, udvidelser og reguleringer, så den ikke ligner den gamle private vej ret meget.

Af de oprindelige gårde og huse er der ikke meget tilbage, men det er dog snart det eneste sted i Viby

Enghavevej 21. E.S. fot. 1992.

Peter Brauer var smed på FDB's fabrikker. Grunden, mtr. 68a, er lang og smal og strækker sig ned bag

Terpvej 7, 5A og B til nr. 3. På udstykningskortet for mtr. 68b er den nævnt som parcel nr. 1.

sogn, hvor der endnu findes nogle bindingsværkshuse, der minder lidt om den gamle hyggelige landsby.

Den sydlige side af Enghavevej, hvor Terp Højgård og Enghavegård lå, er nu blevet til Veston tæppefabrik, og Engtoften er fyldt med industrielle foretagender af forskellig art.

Men på nordsiden har de enkelte gamle huse overlevet udviklingen. Og disses indehavere hæger om de gamle huse. I nr. 19 bor nu fhv. skomager Anker Jensen, som købte det efter Sidsel Marie Pedersen, der havde det efter sin fader, væver Rasmus Pedersen, som var en kendt mand i Viby, hvor han i sin tid var formand i sygekassen og i det hele tog del i livet i Viby i slutningen af 1800-tallet. Der blev ofte holdt møder hos ham. Det må have været i væverstuen, for ret megen plads synes der ikke at have været uden om den.

Nr. 19 er sammenbygget med nr. 12 i Terpvej. De to ejendomme stikker lidt langt frem i gadebilledet, så de kan næppe i det lange løb bevares. På det andet hjørne af Terpvej ligger Peter Brauers hus, som nu er solgt til nye folk, der synes at ville bevare huset i sin gamle skikkelse men med nyt indhold, og som det sidste i trekløveret nr. 25, som vel er det

ældste, idet det oprindeligt har været stuehus for Balagergård og er mere end 200 år gammel. Det indehaves nu af anlægsgartner Kamroom, der har bragt det i særdeles god stand såvidt gør ligt i dets oprindelige udseende.

Har man lidt romantik i blodet, glæder man sig over, at lidt af det gamle bevares i en hård tid, hvor det materialistiske nemt tager overhånd. Naturligvis må meget ændres indvendig for at gøre de gamle huse beboelige. I gamle dage frøs man med anstand, og særlig hygiejniske var boligerne heller ikke, men det ydre udseende kan bevares, når folk med interesse herfor får fat i disse huse. Billigt bliver det næppe, men vi, der skal se på husene udefra, kan kun glæde os over, at nogle vil ofre sig for sagen, vel også til glæde for dem selv.

Enghavevej er nu en vej af stor betydning, som den i høj grad har fået, efter at F.D.B. anlagde sine fabrikker ved Viby station. Vibyhøj blev bebygget kort efter at fabrikkerne blev påbegyndt, og kvarteret "Ekspres", som det oprindelig hed ved de to små sideveje, Hørvej og Kløvervej, startedes af fabriksarbejdere i 1914-15, og siden er den ene villa dukket op efter den anden og nu sidst de mange industrielle

Enghavevej 25. E.S. fot. 1992.
Stuehus til Balagergård, indtil den blev flyttet 1881.

foretagender, så vejen nu er fuldt udbygget såvel med boliger som med arbejdspladser. At vejen så også, ved at blive ført over Horsensvej sammen med jernbanen, har gjort den til en særdeles smuk vej med en nydelig udsigt over det nye Viby, som stadig udvikler sig, gør den ikke mindre betydningsfuld.

Jens Juuls artikel blev trykt i Forstadsavisen, udg. af Kongsvang Bogtrykkeri, d. 16. aug. 1965.

Bindingsværkshuset Terpvej 3 omtaler Jens Juul ikke, det ligger jo heller ikke på Enghavevej, men her følger lidt af dets historie.

1959 købte Alice Witt og Verner Møller Nielsen hus og grund af Metha Elfrida Pedersen (1893-1970), som havde boet 3-4 år på Terpvej 3. Med i købet fulgte et udstykningskort fra 1875, og på det har grunden mtr. 68b og er benævnt parcel nr. 2.

På det forstørrede kort, som kun er en meget lille del af dokumentet, kan vi se en lille stump af den "Byvei", som gik fra Viby kirke op ad bakken, over jernbanen og videre til Enghavevej.

Nord og vest for grunden lå der marker, som hørte til mtr. 25b, og mod øst jord, som hørte til mtr.

7a. Bygningerne, som hørte til 25b, lå tæt på den anden side af jernbanen. I dag finder vi resterne på højre side af Kirketoften. Kirketjener H.C. Schrøder ejede, hvad der var tilbage 1924-41. Derefter havde Skadhede lakfabrik i bygningerne. Mtr. 7a var Balagergård.

Det hus, som findes på Terpvej 3 i dag, har sandsynligvis ligget der siden 1875, men er meget ældre. Da bindingsværksgavlen, som ses nærmest, er opført i et andet mønster end den øvrige del af huset, formodes det, at huset i forbindelse med flytningen hertil er blevet afkortet med et par fag.

I 1906 blev Juliane Pedersen fra Elev (1884-1943) ansat som lærerinde på Viby skole, og hun har sikkert købt huset her ved sin ankomst og boede der til sin død. Huset blev ikke solgt, og søsteren Metha Elfrida boede der efter sin pensionering til 1959.

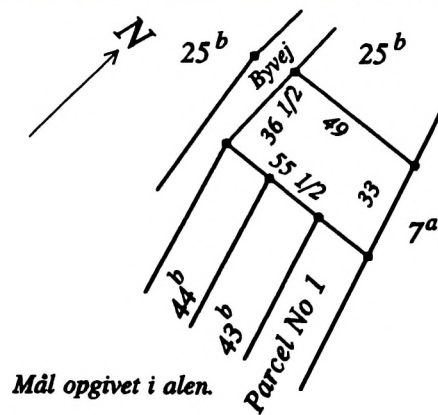
Endelig skal det nævnes, at Juliane Pedersen havde en kollega boende i nr. 5. Det var Marie Faarvang fra Vejlbj (1864-1929), som var lærerinde på Viby skole 1885-1926.

Ejlif Salomonsen

NB.: Købmand Kristian B. Jensen, Terpvej 4, har bidraget med gode oplysninger.

Tørpvej 3. E.S. fot. 1992.

Mål opgivet i alen.

Og årene de rulle...

Katrine Jensen fortæller om sit liv i Viby. Fortalt til Bodil Elling, 1991.

Begyndelsen:

"Det ser undertiden ud, som om tilfældet bestemmer for os mennesker. Vi havde en blandet forretning i **Åbybro**, som brændte ned for os i efteråret 1924. Nu var det så heldigt, at mejeribestyrer Graversen, Tranbjerg mejeri, gerne ville sælge mælk i Viby, og derfor sendte han bud efter sin gamle ven, Jens Peter Jensen, og spurgte, om vi ville komme og oprette en mælkebutik og samtidig køre mælketur i området.

Kongevej 7:

Således fik vi **Viby Mælkeforsyning**, Kongevej 7 hvor nu Unibank har til huse i en bygning fra 1970. Dengang var det en ret stor ejendom med 3 butikker og 4 gode lejligheder. På Kongevej 7 lå på hjørnet en kiosk, hvor senere Den Blå Butik, herrekviperingen, boede. Dernæst Viby Mælkeforsyning samt isenkræmmer, Ejner Thor, som senere flyttede tværs over gaden, hvor han først boede i Handelsbankens ejendom, mens han selv byggede forretning. I denne bygning havde læge Morten Vodder sin praksis. På Kongevej 7 havde vi bolig på 1. sal, lige over kiosken, tæt ved familien Hørlyck, som vi hurtigt blev gode venner med.

Mælketur:

Min mand kørte mælketur hver formiddag. Denne tur gik til Lundshøj, Viby Terp, Rosenvang og Rosenvænget. På eftermiddagsturen til Stautrup havde han undertiden vores børn Gunhild og Henning med. I begyndelsen var der 2 bydrengene med, senere 4, for man skulle gå helt op til folks døre, det var ikke nok at ringe kraftigt med mælkeklokken! Vognen medbragte sød-, skummet- og kærnemælk samt smør og fløde."

Butikken:

Katrine Jensen passede butikken, hvor der om formiddagen var et fast bud, som bragte mælk og andet ud til stamkunderne i Viby samt kørte ud med varer, der blev bestilt pr. telefon. Et eftermiddagsbud skulle have 5 øre pr. levering - på egen cykel!

"I præstegården holdtes en ko, som gav meget mælk, og overskuddet, som familien ikke selv skulle bruge, blev solgt ved døren (i stalden, som senere blev til kirkesal). Fru provst Krarup-Hansen ringede til os en gang hver måned for at høre literprisen på mælk, for hun ville ikke trykke prisen.

Forretningens omsætning steg godt i løbet af årene, men i 1929 var min mand syg i flere måneder, og derfor

Viby Mælkeforsyning, Kongevej 7, foto ca. 1926. I dø-
ren: Katrine Jensen - med fint hvidt forklæde og fla-
de sko, for det var besværligt med flotte højhælede!

måtte vi sælge butikken og finde på noget, som ikke var så anstrengende som en mælketur. Vi solgte til Alfred Petersen, som senere solgte mælketuren fra."

Kongevej 22:

"Og så begyndte I med farvehandel?"

"Ja, nu havde vi ca. 5.000 kr til varelager i en butik på Kongevej 22, som vi fik indrettet til Viby Tapet- og Farvehandel. Erfaring som butiksleder havde min mand fra vores forretning i Åbybro, og varekundskab fik han fra Tapethuset i Bruunsgade, som også leverede varelageret til os. Alle de rejsende, som kom med vareprøver, lærte også fra sig. Ejendommen Kongevej 22 ejedes af slagtermester Wendt, som selv havde butik på hjørnet med god omsætning. Den var bygget af slagtermester Mathis Styrk, som handlede med kreaturer på Tyskland og på havnen. Styrk havde også bygget den hvide gård, "Tovsbakken", på Ormslevvej, hvor han havde sine stalde 1916-18. (Senere tandlæge Peter "Smertefri" Sørensens ejendom).

Forening:

Den første forening, vi blev medlem af, var Afholdsforeningen. Her var lærer Asholt og murermester Gjerrild de faste støtter. Vi opbevarede i mange år foreningens protokol og fane, og begge dele er for nogle år siden overdraget til Viby lokalhisto-

riske Samling, hvor de kan ses.

Veje og trafik:

Der løb en landevej gennem Viby til Århus, og engang i begyndelsen af 20'erne blev en del af den brolagt, senere fik den en anden belægning, vistnok i 30'erne, og i den første uge af denne nye vejbelægning skulle den være beskyttet af våd halm, hver morgen kørte vandvognen og sprøjtede vand på.

Ved det nye Marselisborg Hospital var der en gammel grusvej, som tit var meget pløret, så det var svært at cykle på den.

I Viby kunne vi hver morgen tidlig høre oliiefabrikens tunge vogne med jernringe om hjulene køre op mod FDB's margarinefabrik. De var forspændt store kraftige "bryggerheste" - med "skæg" ned over hovene - og kunne rigtig gungre højt på brostene!

Nogle få gange om dagen gik en rutebil ind til Århus, hvor der var flere holdepladser, og hvor flere store børn fra Viby gik i realskole - og 2 unge piger gik på seminariet.

Hestevogne og cykler var de almindeligste transportmidler, næsten ingen biler. En dag kom en ældre kone fra landet - hun boede et godt stykke fra Viborg - for sent til rutebilen i Viby, og resolut gik hun hen til en

Viby Mælkeforsyning, Kongevej 7, med tilhørende mælkebil. I bilen: J.P. Jensen, foran: Katrine Jensen. Foto ca. 1926.

bonde, som så tog hende med på hestevognen ind til Århus - for hun skulle jo nå sit tog til Viborg!".

I 1937 tog Katrine Jensen kørekort - oven i købet hos en kvindelig kørelærer - hvad der var usædvanligt, for mænd sagde tit: "Nej, min kone skal ikke have kørekort, for så tror folk bare, jeg er alkoholist!".

Banken:

"I 1928 åbnede Handelsbanken sin første filial på hjørnet af Torvet, hvor den stadig ligger. Vi havde lagt en sum penge til side, og min mand kom ind som første kunde, men fik desværre ikke lånernummer 1, hvad han ellers havde ønsket sig. Da vi senere købte Kongevej 24 fik vi lån derfra, og Handelsbanken - nu: Den Danske Bank - er stadig bankforbindelse for Viby Tapet & Farve.

Kongevej 24:

I 1934 kom den største omvæltning i vores liv, nemlig da vi erhvervede Kongevej 24, som var bygget af murermester A.P. Gjerrild, 1929. Vi havde overvejet at købe grund og bygge selv, men fandt så denne udmærkede ejendom med både butik og lejligheder. I begyndelsen var Privatbanken lejer, og der var en stor betonplade i kælderen til pengeskabet. Nu fik vi større plads til at indrette vores butik, som har optaget den største del af vores liv -

sammen med vores familie.

Familien:

Vi havde 2 børn, Gunhild og Henning, og senere fik vi efterhånden 3 små piger, hvoraf kun Hedda er blevet voksen, idet 2 døde som små. Vi havde også den store sorg at miste Henning som 10-årig. Han døde af lungebetændelse, som dengang var en ret farlig sygdom.

Viby Tapet- og Farvehandel:

Forretningen voksede langsomt gennem årene. Købmand Henning Sørensen solgte os sit varelager af fernis, lak og dåsemaling, så vi kunne få eneforhandling af den slags ting i Viby.

Kunder:

Der kom mange kunder, for der blev bygget mange huse og ejendomme, især til fabriksarbejderne fra FDB. Af priser i 30'erne kan f.eks. nævnes, at vi kunne levere tapet og maling til et helt hus for - ét hundrede kroner! Vi havde også god forbindelse til boligforeningen (nu: Viby Andelsboligforening), og efterhånden som den voksede sig større fik vi større omsætning derfra.

Under besættelsen 1940-45 var det meget svært at skaffe varer, og derfor begyndte vi også at handle med tæpper, bl.a. nogle ret dårlige lino-leumstæpper, samt en hel del møbler. Efterhånden måtte vi inddrage nogle

Katrine Jensen, Viby Tapet- og Farvehandel, fik køreundervisning fra kørelærer fru Jensen, Århus (med hvid hat). Foto fra 1937.

af lejlighederne i ejendommen for at få plads til hele lageret. Det var vigtigt for os at have en velindrettet og indbydende butik.

Leverandører:

Vi havde mange leverandører, hvoraf kan nævnes: Danske Farve- & Lakfabrikker, A. Stelling, S. Dyrup & Co., Sadolin og Homblad, De Danske Tapetfabrikker, Fiona Tapet og flere andre. Flere af disse fabrikker eksisterer ikke mere.

Rejsende:

Der kom mange rejsende fra de forskellige fabrikker. De fleste var meget flinke og gav os gode oplysninger om de ny varer. En enkelt var lidt kunstig, han blev kaldt "fine" Hansen.

Personale:

Vi havde et godt og stabilt personale, f.eks. havde vi en linoleumspålægger i 20 år og en anden i 23 år. Vi havde den samme rengøringsdame i næsten 40 år. Vi har altid haft lærlinge i butikken, for det er vigtigt, at unge mennesker får en god uddannelse med solidt varemendskab og interesse for kundebehandling. I begyndelsen var der ikke så mange regler for uddannelsen, og engang imellem måtte han - dengang havde vi altid unge mænd som lærlinge - sætte sig på Long-John (budcykel med lad foran) og køre i byen med varer. Dengang var det meget almindeligt at

bringe varer ud til folk, og de fleste butikker havde bybude, og det havde vi også."

Katrine og J.P. Jensen arbejdede begge i butikken - på lige fod - og Katrine Jensen passede også i mange år regnskabet, men senere blev det revisorens arbejde.

"I 1949 fik I en ny lærling?"

"Ja, nemlig min nevø, Søren Larsen, som vi var særlig glade for. Efter læretiden var Søren soldat, kom tilbage og blev førstemand i butikken, og da min mand efterhånden fik kvaler med helbredet, besluttede vi i 1967 at sælge butikken til Hanne og Søren. Bedre efterfølgere kunne vi ikke få, og butikken er jo også blevet udvidet og moderniseret flere gange siden. Senere har Hanne og Søren overtaget ejendommen. Desværre er Kongevejnavnet ændret til Skanderborgvej."

Kirken:

"Og nu din nære forbindelse til kirken?"

"Ja, i 1946 kom et ungt og ivrigt præstepar til Viby, Gårn Larsen og hustru Emmy. Da vi var nærmeste nabo, kom de og spurgte: "Hvad skal vi starte med af kirkeligt arbejde?", og vi svarede: "Der mangler socialt arbejde for de ældre, for pensionister. De har kun en sommerudflugt

Viby Tapet- og Farvehandel, Kongevej 22 (ved siden af Viby Kødforsyning). I døren: J.P. Jensen. Foto fra 1930.

samt en Hellig-tre-kongers-fest , hvor lærer Skov læser op, og gård-ejer Rasmus Jensen Rasmussen - menighedsrådsformand i ca. 25 år - indsamler bidrag hos de handlende til at feste for". Gårn Larsen startede med en månedlig sammenkomst, og han holdt selv foredrag eller skaffede udenbys talere, alt om kristne emner, og der blev sunget salmer og sange. Vi serverede kaffe med brød - betalt af de handlende - og de ældre var meget taknemmelige. Det foregik i kirkesalen, som var meget beskedent indrettet , bl.a. måtte vi i begyndelsen selv medbringe kopper, men senere fik menighedsrådet købt kopper og porcelæn.

Unge-Hjem-kreds:

Gårn Larsen fik også oprettet en Unge-Hjem-kreds i Viby. Man samlede jævnligt - i et lokale på Rosenvangskolen - og der var forskellig underholdning, f.eks. tryllekunstner og anden munterhed, gådegætning, sang, sanglege - alt ved fælles hjælp, også kaffebrygning med hjemmebakket brød. Intentionen var at få mennesker i tale til godt og uhøjtideligt samvær."

Fredenskirken:

"Du var også med i indsamlingsarbejdet til den nye kirke i Fredens sogn, Fredenskirken?"

"Ja, vi begyndte med at sælge lodsedler og arrangere basarer, hvor

der blev solgt håndarbejder og andre ting, og vi havde hver et område af byen, hvor vi kom en gang hvert år gennem ca. 10 år og solgte lodsedler. Endelig blev kirken bygget i årene 1958-60 og indviet 2. pinsedag d. 6. juni 1960."

Korshæren:

"Kirkens Korshær har stået dit hjerte nær?"

"I 1936 blev der startet en afdeling af Kirkens Korshær i Viby - inspireret af Moralsk Oprustning. Initiativtageren var fru Marie Nielsen, som havde en handicappet søn. Vi samlede i hinandens hjem, ca. 20 deltagere. Under krigen begyndte vi at lave håndarbejde og andre ting. Vi fik foræret sengetæpper og andet, der kunne trævles op og strikkes om til børnetøj, hvad der var hårdt brug for. Vi forsøgte også at hjælpe hjemløse, alkoholikere og andre svagt stillede medmennesker. En meget venlig dame sagde om spritterne: "De er som mine børn, de kommer og spiser hos os om søndagen."

Korshæren havde indsamlingssted i vores farvehandel i mange år. Mange ville hellere aflevere der end i et privat hjem. Nu er arbejdet gået over til Århusafdelingen."

Krigsramte børn:

"Efter krigen var du med til at få krigsramte børn til Viby. Hvor kom

J.P. Jensen, Viby Tapet- og Farvehandel. Foto fra 1932. I bindingsværkshuset var der pensionat ved Camillo Christensen. Her ligger nu i 1992 Bidingers butik.

børnene fra?"

"De fleste børn kom fra Holland, og vi fik dem placeret rundt i Viby, mange indlogeret i præstegården."

"Hvem startede dette arbejde?"

"Nogle venner i Oxfordbevægelsen opfordrede os til at modtage krigsramte børn, og det blev betalt ved frivillige bidrag, som blev indsamlet hver måned i Viby. Senere kom der franske børn, og vi havde en fransk dreng, Jean på 8 år, der kom fra en familie med 7 børn, som havde måttet flygte 10 gange - rundt i Frankrig. Jean kom fra Dunkerque og var ret uligevægtig. Han havde svært ved at forklare sig, men kunne dog fortælle om en lillesøster, som døde under flugt til Sydfrankrig. Jean har besøgt os mange gange siden."

Sognefogedarbejde:

"J.P. Jensen var i mange år sognefoged, hvad lavede en sognefoged - altså før 1974, da denne institution blev nedlagt?"

"Det var politiarbejde på landet, f.eks. afbetalingssager, som ikke blev overholdt, så kom der brev fra en sagfører, og sognefogeden måtte hen til skyldneren, der somme tider havde fortrudt sit køb. Desuden skulle sognefogeden opkræve hundeskat, samt en form for restskat fra ejendomsskatter, kaldet moraren-

ter. Det sværeste var at skulle fortælle forældre om deres børns kriminalitet, og alle sognefogeder var ked af deres job, men det måtte jo ordnes. En sognefoged havde tavshedspligt over for de mennesker, der var i klemme.

Giftfoged:

Noget mere sjovt og interessant var det at være giftfoged, og vi ville gerne gøre det lidt festligt i vores dagligstue. Vi havde altid blomster og lys og skænkede et glas vin efter vielsen. Sognefogeden i Viby optrådte altid i kjole og hvidt, og engang var vesten krøbet, så vi måtte sætte den sammen i ryggen med en stor sikkerhedsnål, som gik op midt under højtideligheden, og vi måtte holde en lille pause for at få det ordnet. Heldigvis var brudeparret muntert indstillet og tog det med et godt humør, og bruden - som var ret kraftig - udbrød: "Ja, det kender jeg godt!"

Enke og pensionist:

"Sammen med en veninde har du som enke været på flere 14-dages højskoleophold rundt i Danmark?"

Vi har bl.a. været på Nørre Nissum, på Løgumkloster, Båring højskole på Fyn, Vestjyllands højskole ved Ulfborg og på Grundtvigs højskole i Hillerød .

"Hvordan går dagen på højskolen?"

"Vi hører et eller to foredrag om dagen, f.eks. om den kirketur, hvor vi skulle besøge mange kirker langs Vestkysten. Mange går ture før morgenmaden kl. 7.30, og derefter har vi gymnastik, så foredrag, formiddagskaffe, senere middag og middagsøvn, om aftenen er der underholdning. Vi hørte foredrag om historiske emner, om mange lande, om udviklingslande, om hullet i ozonlaget og andre nutidsproblemer.

Flere steder var der fast bibeltime, alle steder var der bibliotek, så vi kunne hente mere oplysning. På Løgumkloster havde vi en meget skattet lærer, Jens Rosendahl, som også skriver salmer."

Herhjemme har Katrine Jensen deltaget i gymnastik og håndarbejdstimer samt lavet mange håndarbejder til basarerne i Viby Sognegård.

Mormor, oldemor og tipoldemor:
"Din store familie har du altid været glad for?"

Ja, nu har jeg 7 børnebørn og 13 oldebørn, og de flest af dem har jeg slået kolbøtter sammen med, og dem alle har jeg leget med. Men siden jeg i 1988 fik mit første tipoldebarn - som hedder Katrine og er opkaldt efter sin tipoldemor - har jeg ikke kunnet slå kolbøtter. Men det er dejligt at være sammen med familie

og med mine mange venner. Det har været mig en stor glæde og trøst, siden jeg mistede min kære mand", slutter Katrine Jensen.

Noter:

Rasmus Jensen Rasmussen (1886-1967) ejede gården, hvor nu Viby bibliotek ligger, til 1934. Han var medlem af Viby menighedsråd 1912-20 og 1930-49 og formand 1934-45.

Jens Peter Jensen (1897-1968) var født i Lysgård i "Æ Bindstow" og blev udlært karetmager. Han var en af initiativtagerne til Kongevejens Sammenslutning 1934 og formand for den 1949-59. Han var medlem af Viby menighedsråd fra 1938 til sin død.

Katrine Jensen blev født som nr. 4 af 6 børn i Lild sogn i nærheden af Bulbjerg, hvor hendes forældre ejede et husmandssted, men for at få udkommet var faderen samtidig fisker og arbejdede også som tækkemand. Som ung fisker var han medlem af bjergelaug. Han blev ved sit giftermål med en gårdmandsdatter, som medbragte en medgift på to heste, for velstillet til at være berettiget til at fortsætte som medlem. Efter en stranding før brylluppet fik han udbetalt så stor en bjergeløn, at han kunne købe bryllupsklæder, som holdt i mange år.

Ejlif Salomonsen: En bondeslægt i Viby.

I en længere årrække, 1867-1912, var man i Viby sogn i den usædvanlige situation, at fem medlemmer af samme familie ejede fire store gårde og et husmandssted med tilsammen ca. 10% af sognets areal. Det skal dog bemærkes, at Marselisborg gods, som indtil 1896 hørte til sognet, ikke er medregnet.

Forhistorie.

I Viby sogns kirkebog kan man læse, at der 4. søndag efter påske 1790 blev døbt en pige, som fik navnet Kirsten Ovesdatter, at hendes moder, Maren Pedersdatter var ugift datter af Ane Johanne Rasmusdatter, der var enke efter gårdfæster Peder Pedersen. Men der stod også, at Ove Clemindsen, Stautrup blev udlagt som barnefader.

Den 3. december samme år blev Maren Pedersdatter (1765-1852) og Ove Clemmensen gift.

Stenkildegård.

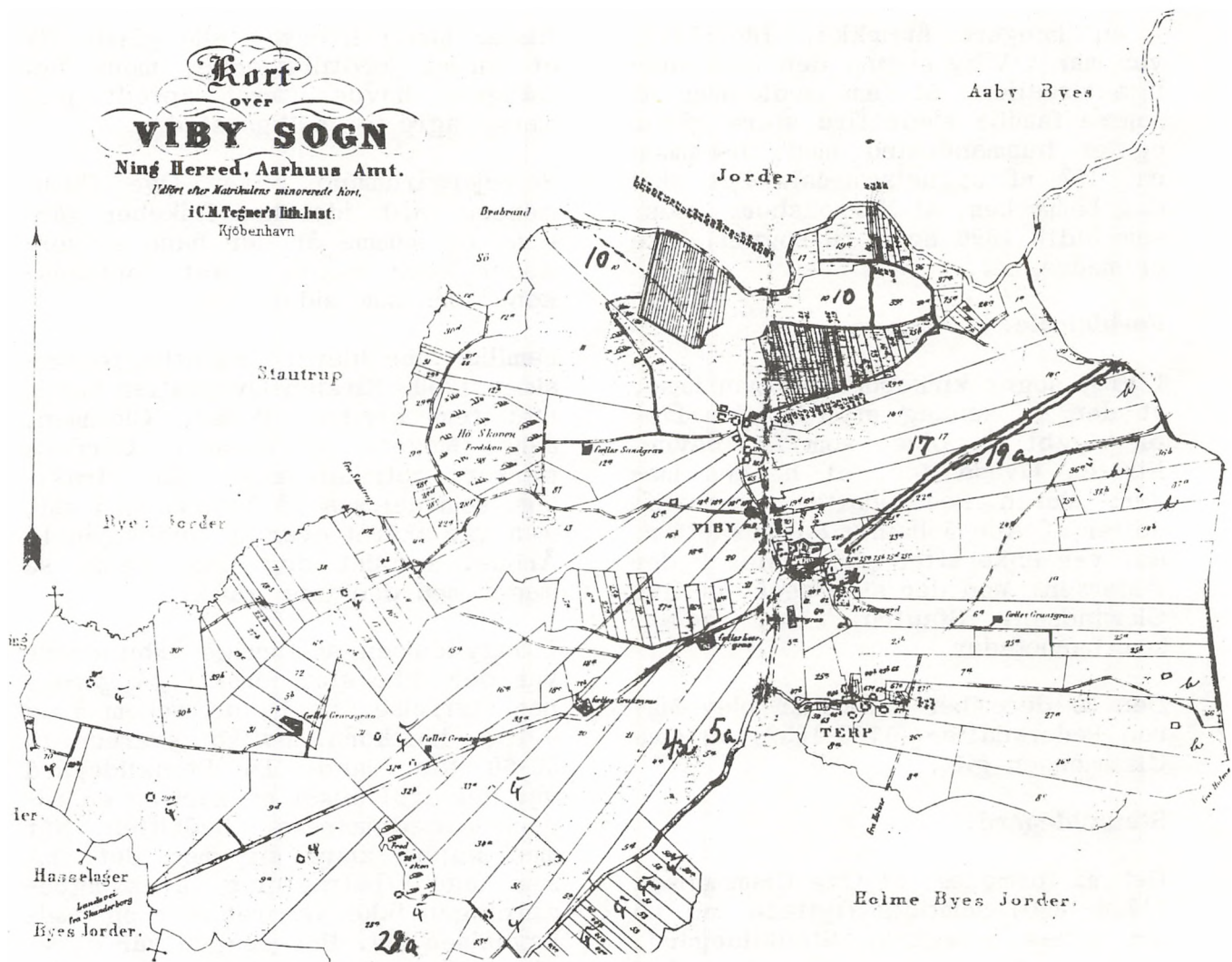
Det må formodes, at Ove Clemmensen (1764-1820) samtidig flyttede ind på sin kones fødegård, Stenkildegård, som var fæstegård under Marselisborg og havde været i samme families fæste siden 1661. Først i 1794 overtager han fæstet på gården, samme år, som udskiftningen i Viby sogn

finder sted, hvorved alle gårde fik et samlet jordtilliggende, mens det tidligere havde været spredt med mange agre forskellige steder.

Selvejergårdmand bliver Ove Clemmensen 1810, idet han frikøber gården, og samme år dør hans svigermoder, der havde været "opholdskone" hos dem siden 1794.

Familien var blevet væsentlig forøget siden 1790. Kirsten Ovesdatter havde fået fem brødre: Peder, Clemmen, Jens, Mogens og Rasmus. Gårdens marker, matrikelnummer 19a, strakte sig, som det ses på kortet, mod øst, men var skåret over af landevejen til Århus, hvilket dog ikke betød så meget med den tids trafik.

I begyndelsen af forrige århundrede var der ikke stor forskel på gårdenes størrelse. De havde mellem 5 og 6 tdr. hartkorn, hvilket svarede til 50-60 tdr. land. På Stenkildegård var der 1801 ansat en karl og en pige som medhjælpere i bedriften. Når man kunne klare sig med det, må man tage i betragtning, at kvægbesætningen ikke var ret stor og mælkeydelsen lav. Hovedsagen var dyrkning af korn til foder, brød og grød. Høstudbyttet var ikke stort, og når der var lagt sædekorn til side, blev der ikke noget stort overskud til salg. I høsttiden var der

Kort over Viby Sogn 1867, hvor den østlige del af sognet, som ejedes af Marselisborg, ikke er medtaget.

hjælp at hente hos husmænd og daglejere, ligesom kvinder og børn måtte med i marken. Der blev høstet med le til slutningen af århundredet.

Tærskningen af kornet foregik om vinteren med plejl i ladebygningen, hvor der også blev lavet langhalm til tækning. I moserne og engene i sognets nordlige del mod Århus Å havde hver gård sin lod, hvor der kunne skæres tørv, der skulle tørres og hentes hjem.

De fleste redskaber lavede man selv, måske med hjælp fra smeden, som var den eneste håndværker, man havde i Viby. Kornet skulle køres til mølle, og den nærmeste var i Århus. Iøvrigt var det stadig selvforsynings tid, hvor kærning af smør, ølbrygning og bagning, slagtning med påfølgende saltning og røgning, behandling af uld og hør, vævning og syning var en væsentlig del af arbejdet.

Ove Clemmensen døde 1820, formentlig 56 år gammel, og derefter stod Maren Pedersdatter for driften med de voksne børns hjælp til 1833, da den yngste søn, Rasmus Ovesen, overtog gården. I mellemtiden var der dog sket det, at den næst yngste søn, Mogens, 1821 havde købt Nordbygård, og Kirsten blev 1831 gift med ejeren af Rudolfgård. Clemmen var død 1830, og Peder var også borte, måske gift udensogns.

Rasmus Ovesen (1802-73) blev 1838 gift med Ane Christensdatter fra Holme (1814-81). Hans mor blev boende på gården til sin død 1852, formentlig 87 år gammel. Hvordan forholdet mellem de to kvinder har været, er ikke godt at vide, men det var ikke altid let for en ung kone at flytte ind på en gård, hvor svigermøderen, der var vant til at bestemme, blev boende.

I Rasmus Ovesens ejertid steg kornproduktionen, bl.a. på grund af mergling og større tilførsel af staldgødning, og kornpriserne steg til det dobbelte. Det forøgede markarbejde og en voksende kvægbesætning gjorde det nødvendigt at have to karle på gården.

At der var brug for to piger, kan bl.a. skyldes, at man efter Lars Bjørnbaks oprettelse af Viby højere Landboskole 1857 havde et par højskoleelever boende i vinterhalvåret.

En følge af Lars Bjørnbaks indsats for landboudommens dygtiggørelse og de stigende indtægter i landbruget var oprettelsen af Viby Sogns Spare- og Lånekasse 1867 (nedlagt 1911), men det hang også sammen med en stigende politisk modsætning mellem det konservative borgerskab i Århus, som dominerede sparekasserne der, og bønderne, som sluttede sig til Venstre.

Nordbygård okt. 1992, set fra nordøst. Agnete Salomonsen fot.

Gården havde oprindeligt fire længer. Stuehuset mod syd og mod nord en lang ladebygning. 1958 blev den østlige del af denne nedrevet sammen med hele den

østlige længe med hestestald, vognport m.m., fordi der skulle gøres plads til Nordbyvejs udvidelse. Den vestlige længe, til højre på billedet, rummede kostald m.m. Hvis billedet var taget før aftægtsboligens nedrivning, ville denne have spærret for udsigten til Søgård.

Rasmus Ovesen var sammen med sin broder, Mogens på Nordbygård og dennes søn, Christen Mogensen, som 1849 havde overtaget Rudolfgård, med til at stifte Viby Grandelav, som Lars Bjørnbak var initiativtager til. Grandelavet forvaltede byens fællesjord og byggede på en del af denne Viby Forsamlingshus 1906. Det ansatte også bysmeden, men solgte smedien 1903. Iøvrigt var det fortrinsvis en selskabelig forening, der blev nedlagt 1935, efter at forsamlingshuset var solgt 1934.

Vi forlader nu Stenkildegård, men vender tilbage for at følge dens videre skæbne.

Nordbygård.

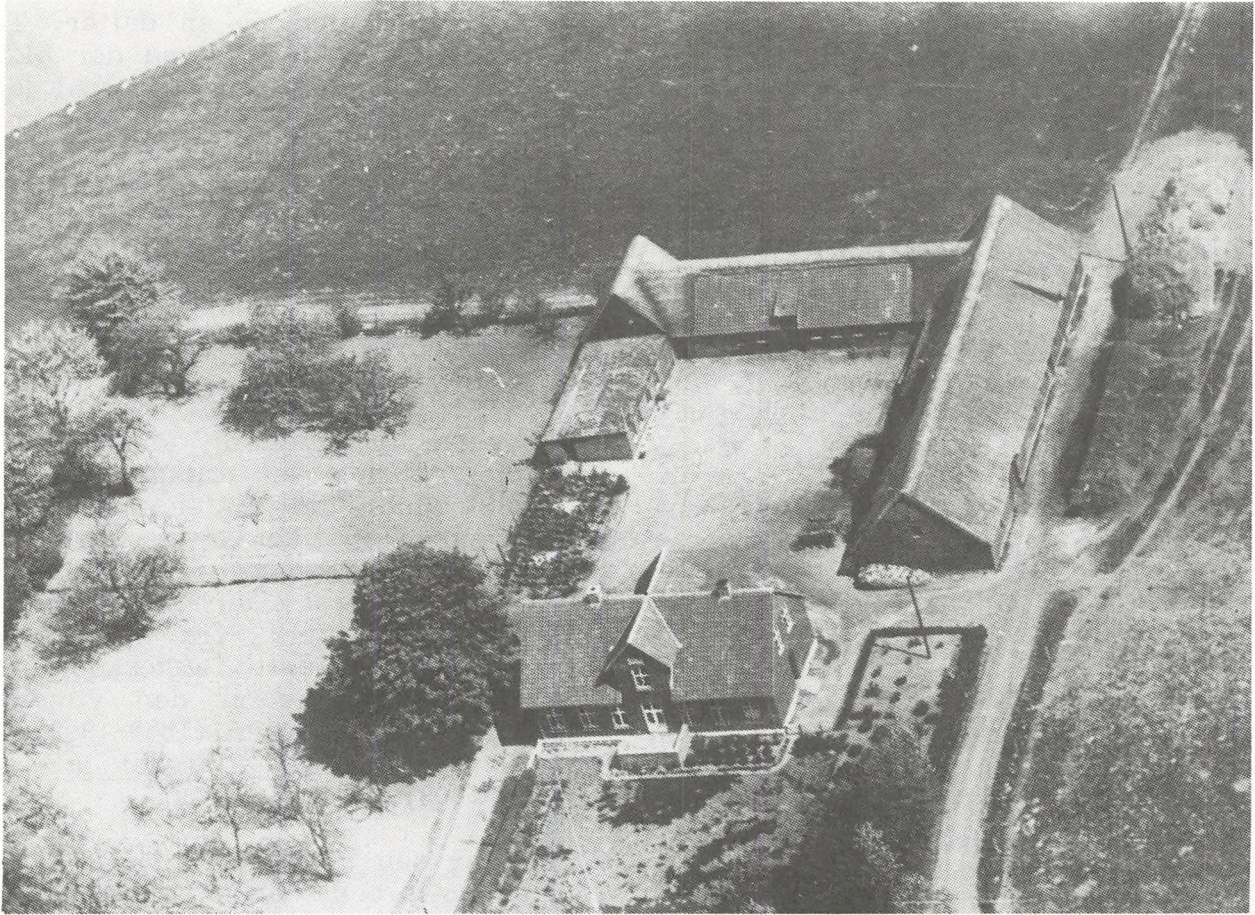
Som det kan ses på kortet, var gården den nordligste i Viby, og dens marker, matr.nr. 10a, strakte sig op mod Århus Å, hvor også gårdens eng- og moselodder lå.

Det var denne gård, Mogens Ovesen (1800-1885) købte i 1821. De må have forvaltet deres pund godt på Stenkildegård, når faderen kunne frikøbe sin gård 1810, og sønnen året efter hans død købte sin egen gård, men måske bidrog Mette Marie Christensdatter fra Viby (1801-48), som han samtidig giftede sig med, til købet med en god medgift.

De fik fem sønner og en datter. To af drengene døde, og hvad der blev af datteren og den ene søn ved jeg ikke, men den ældste af sønnerne, Christen, f. 1824, og en yngre broder, Rasmus, f. 1831, fik senere hver deres gård, som vi skal høre om senere. I tiden indtil da hjalp de deres far hjemme. Desuden havde Mogens Ovesen en eller to karle, og i de år, hvor der var mindre børn, to piger.

Behovet for større arbejdskraft skyldes vel dels den omtalte ændring i landbrugsdriften og dels markernes beliggenhed op til mose og eng.. Da Mogens Ovesens kone døde 1848, giftede han sig året efter med Ane Marie Sørensdatter fra Stautrup (1814-1889). I dette ægteskab var der to piger, hvoraf den yngste, Karen Marie Mogensen (1852-1928), i 1874 blev gift med Albrecht Nielsen (1851-1908).

Han var søn af Mads P. Nielsen og Sidsel Albrechtsdatter, som ejede Kongsgård, mtr.nr. 4a, som hans kones broder, Rasmus, senere blev ejer af. 1875 overtog Albrecht Nielsen gården, og i forbindelse med ejerskiftet blev der bygget en aftægtsbolig mellem Nordbygård og nabogården Søgård som bolig for Mogens Ovesen og hans kone. Den blev senere brugt som arbejderbolig og blev nedrevet i 1990.

Rudolfgård, set fra Nord. Sylvest Jensen fot. 1948.
Ved udskiftningen 1794 blev fire af landsbyens gårde flyttet ud i den sydvestlige del af sognet. En af dem var Rudolfgård. Det var opr. en stor firlænget gård, og nordøst for den lå den gamle "fredskov", der har

eksisteret før 1805, og som siden ikke måtte fældes. Forrest stuehuset fra 1912. I længen langs vejen var der opr. gennemkørselsport. Laden i baggrunden. Begge disse bygningen af bindingsværk stammede fra udflytningen. Staldbygningen, som lå t.v., er nedrevet.

Albrecht Nielsen havde været elev på Viby Højskole to vintre og havde fået en god landbrugsuddannelse. Det er nok også Lars Bjørnbak, der har givet ham inspiration til deltagelse i kommunalpolitisk arbejde, som han deltog i som sognerådsmedlem 1888-97.

Hvis man kan fæste lid til en oplysning i Viby sogns Historie fik han 18 børn, hvoraf de 14 døde som små. En datter, Mette Marie Margrethe, f. 1875, blev i 1897 gift med Laurits Peter Laursen, der ejede en gård i Åby, men flyttede til Viby og overtog Nordbygård samme år. I 1918 solgte han den, og den gled dermed ud af slægtens eje.

Nord for gården skærer motorvejen gennem dens marker, og længere borte er der kolonihaver.

Rudolfgård, mtr.nr. 38a.

Som fæstegård var den fra 1691 gået fra far til søn til 1795. Dette år giftede Niels Didrichsen (1771-1848) sig med den forrige ejers enke, og 1810 frikøbte han gården. Hans kone døde 1831, og samme år giftede han sig igen, nu med Kirsten Ovesdatter fra Stenkildegård (1789-1848). Der blev uden tvivl holdt stort bryllup ved den lejlighed, hvor ejerne af nabo-gårdene, Ole Jensen, Nicolajgård, og Peder Mogensen, Øllegård, var forlovere.

Om Niels Didrichsen og Kirsten Ovesdatter kan vi læse på deres gravminder på Viby kirkegård. Indskrifterne giver et godt indblik i den tids ønske om et godt eftermæle og tro på et evigt liv.

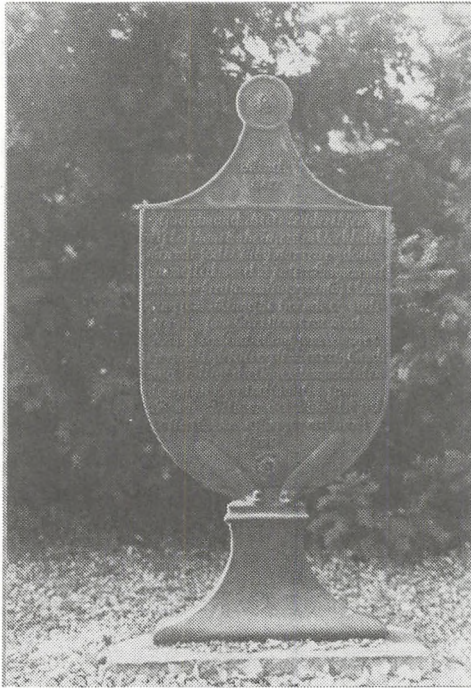
Minde over

Niels Dideriksens Enke Kjersten Ovesdatter sat af en taknemmelig Efter-slægt. Kjersten Ovesdatter er født i Viby Aar 1789 og døde sammesteds 1848 d. 15. December, i en Alder af 59 Aar. Hun var en god og trofast Ægtefælle som hun udviste i hendes Mands langvarige og smertefulde Sygdom. Hun var en flittig og vindskibelig Huusmoder, en troende og from Christinde og efterlod sig derfor et godt Omdømme hos Alle, der kjendte hende.

På bagsiden:

Hun kunde derfor trøstlig forlade dette liv
og med Haab og Tro holde sig til
Psalmens Ord.
Og Gud jeg gjerne følger dig,
Naar du mig herfra kalder.
Jeg veed du har saa viselig
Bestemt min levealder
Naar Døden løsner Støvets Baand
Jeg i din faderlige Haand
Med fuld Fortrøstning falder
Fred med hendes Støv.

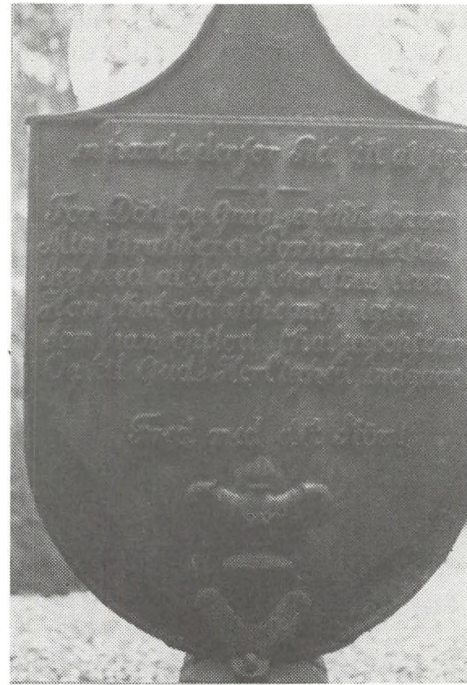
Da Kirsten Ovesdatter og Niels

Minde over

Gårdmand Niels Diderichsen rejst af hans Enke Kjersten Ovesdatter. Han var født i Viby Aar 1771 og døde sammesteds 1848 d. 20. Juli 77 Aar gammel. Han var fredsommelig og venlig i Omgang som Menneske troende og gudsfrygtig som Christen, troe mod Konge og Fædreland som Borger, en god Ægtefælle og Fader, velgørende mod Fattige deeltagende mod Lidende oplyst og vindskibelig* som Bonde. Dette er de Vidnesbyrd Efterslægten aflægger ved hans Grav.

Støbejernskors blev benyttet på danske kirkegårde i et halvt århundrede fra ca. 1850. De to ens skjoldformede gravminder er forsynet med indskrifter på såvel det forreste som det bageste skjold. De er på forsiden udsmykket med rosetter og aks og på bagsi-

På bagsiden af pladen står:

Han havde derfor Ret til at sige: For Død og Grav jeg ikke bæver, Mig skrækker ei Forkrænkelsen. Jeg veed at Jesus Christus lever. Han skal opvække mig igien, Som han opstod, skal jeg opstaae, Og til Guds Herlighed indgaae. Fred med dit Støv.

*vindskibelig = lægge vind på - stræbsom.

den med en olielampe. De har tilsyneladende fået lov til at passe sig selv siden 1848 med det resultat, at rustdannelse har fået Kirsten Ovesens bageste plade til at falde af, og den tilsvarende for hendes mand lider snart samme skæbne. Et trist syn.

Didrichsen ikke havde børn, overtog et andet familiemedlem Rudolfgård. Det var Christen Mogensen (1824-82), som var søn af Kirstens broder, Mogens Ovesen, Nordbygård. Han blev ejer 1849, og samme år giftede han sig med Gertrud Andersdatter (1828-96). De fik 8 børn, tre drenge og fem piger, hvoraf den yngste blev født 1870.

Til hjælp i bedriften havde man 1850 tre karle og to piger, men efterhånden som børnene blev store, indskrænkedes antallet af fremmede medhjælpere .

1883 forpagtes gården ud til sønnen, Niels Diderich Christensen (1850-1911), som købte den 1894. 1883 giftede han sig med Karen Christensen , Viby (1858-1919). Han havde ikke mindre end fire vintre, sidst 1870-71, været elev på Viby højere Landboskole og måtte derfor være godt rustet til at tage del i den omlægning af landbruget, som fandt sted på hans tid. P. gr.a. stærkt faldende kornpriser blev der lagt stadig større vægt på produktion af smør og flæsk, og den forøgede kornproduktion som følge af forbedrede dyrkningsmetoder anvendtes nu først og fremmest som foder til de større besætninger.

Det var i familien tradition for deltagelse i politisk arbejde, og de store gårdes ejere var privilegerede ved

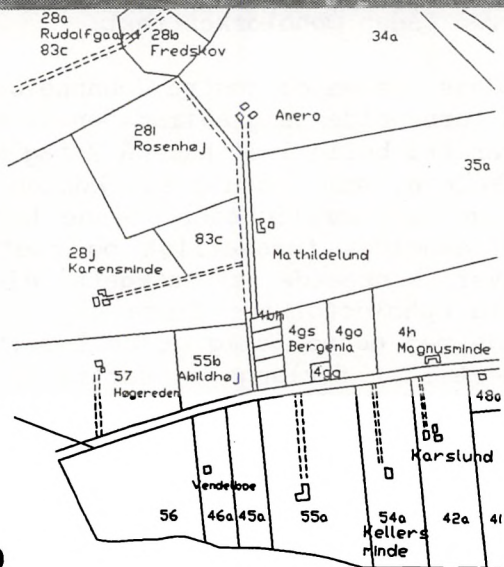
valg til sognerådet. Mogens Ovesen blev 1844, tre år efter valget af det første sogneforstanderskab, medlem af dette i 6 år. Da sogneforstanderskabet 1868 blev afløst af sognerådet, blev hans søn, Christen Mogensen medlem af dette to år, og 1894-1900 var hans søn, Niels Diderich, medlem.

Før 1906 bortforpagter han gården til en vognmand i Århus, og dør som gæstgiver i Århus. Året efter hans død 1911 sælger enken gården. Hermed var også denne gård ude af slægtens eje, og i dag minder kun navnet Rudolfgårdsvej i Viby Industri-kvarter om den.

En aftægtskontrakt.

Mellem underskrevne Jens Ovesen af Viby Mark og Anders Jensen Wendelbo sammesteds er indgået og oprettes herved sådan Opholdskontrakt:

1. Jens Ovesen og hustru Johanne Jensen forbeholder sig så længe en af dem lever fri bolig i et hus på 2 fag med kakkelovn, samt adgang til køkken og øvrige bekvemmeligheder. Denne bolig vedligeholdes forsvarligt og godt i enhver henseende af stedets ejer. Måtte opholdsfolkene finde sig utilfreds med denne bolig er de berettigede til at forlange en særlig bolig med egne tilsvarende bekvemmeligheder indrettet eller opført til at tage i brug inden tre måneder efter

Ejendommen på Viby Mark, ca. 1890, med Anders Jensen Vendelbo og Kirsten Marie Ovesen formodentlig med børnene Johanne Marie og Marianne.

Forstørret udsnit af kort s. 32. Jens Ovesen og Anders J. Vendelbos ejendom, mtr. 45a og 46a, ses nederst, og øverst Rudolfsgård, mtr. 28a.

opfordring, dog at denne i så fald fremsættes inden en 1. maj.

2. Til opholdsfolkernes underhold leveres årligt 3 tdr. rug, 2 tdr. byg, 2 skp. malt, 40 pund smør, 32 pund ost, 32 pund mellemflæsk. 2 snese æg, 2 tdr. salt, 2 potter lampeolie, 2 pund humle, 2 pund uld, 2000 stk. tørv (6. eller 7. januar) 4 tommer tykke samt $\frac{1}{2}$ favn tokløvet bølgebrænde, 8 pund hør, samt daglig 2 potter nymalket mælk om sommeren fra 1. maj til 1. novbr og 1 potte om vinteren, dog kan yderen, når særlige forhold gør det nødvendigt, også slippe med hveranden dag at levere skummet istedet for nymalket mælk. Tørvene og brændet leveres i god tilstand, brændet savet og kløvet, indsat i et særligt til dem indrettet brænderum.

3. Opholdsfolkene overlades den vestre have og brønden - stor 117 kvadratalen - med deri værende frugter, samt leveres desuden årligt 4 skp. friske og sunde kartofler.

4. Stedets ejer skal på forlangende besørge opholdsfolkernes korn til og fra mølle samt malet, deres øl brygget, deres klæder vaskede og rengjorte samt deres brød bagt, hvorhos der dog reserveres opholdsfolkene benyttelse af stedets ovn og bryggers m.v., når de måtte få brug derfor.

5. I tilfælde af sygdom og svaghed skal stedets ejer sørge for opholds-

folkernes omhyggelige pleje og opvartning, ligesom også, dog for opholdsfolkernes egen regning, på forlangende fremskaffe den fornødne lægehjælp og medicin.

6. Det foran betingede ophold leveres således: kornet med halvdelen hver 1. april og 1. oktbr., smørret med 1/12 månedligt, flæsk og ost i hver novembr. måned, malt og humle ligeledes, tørv og brænde inden hver 1. august, æg og salt inden hver 1. november, ulden med halvdelen inden hver 1. juni og 1. december, hørret inden hver 1. november, alt forud.

7. Samtlige præstationer efter nærværende kontrakt skulle være komplet gode og mangelfri i enhver henseende. Finder opholdsnyderen mangler vil han og skal stedets ejer inden 24 timer udnævne hver en mand til at undersøge det påståede. Går disse mænds skøn ud på at der er mangler, skal stedets ejer inden 8 dage, under en dagsmulkt til opholdsfolkene af 5 kr., levere nye og gode varer samt straks bøde til opholdsfolkene 10 kr. Kan voldtgiftsmændene ikke blive enige udvalger de, eller i fornødent fald præsten, en opmand. Udnævner opholdsnyderen ingen til forretningen villig mand afgør den af opholdsnyderen valgte mand sagen alene. Iøvrigt vedtages i tilfælde af søgsmål den særlige retsforfølgning efter fr. 25. januar 1828, samt at appel ikke kan ske længere end til overretten,

Anders Jensen Vendelbo og Kirsten Marie Ovesen. W.
Vorbech fot. ca. 1896.

såvelsom at opholdsyderen skal betale opholdsnyderens sagsomkostninger ved enhver proces, som opholdsnyderen iøvrigt vinder.

8. Ved opholdsfolkernes død skal stedets ejer bekoste deres hæderlige og anstændige begravelse efter egnens skik og brug mod som vederlag af beholde de løsørestande opholdsfolkene måtte medtage på opholdet og ved deres død efterlader sig, dog undtagen 2 dyner, 1 hovedpude, 1 par lagner og 1 kiste.

9. Når en af opholdsfolkene afgår ved døden bortfalder 1/3 af de til deres føde ydede præstationer, hvorimod alt øvrigt leveres uforandret til den længstlevendes død.

10. For det herved betingede ophold giver jeg, Anders Jensen Wendelbo, herved opholdsnyderne prioritet og panteret næstefter 1.400 kr. i den mig ved skøde af dags dato overdragne ejendom matr. nr. 45a og 46a i Viby Mark, Viby sogn, stående for hartkorn 3 skp. 1 f 1 alb. med gammelskat 4 kr. 67 øre med tilhørende og tilliggende bygninger derhos assurancesum såvelsom i den til enhver tid på ejendommen værende besætning, avl og afgrøde i strå, hø og utærsket sæd samt gødning.

Med hensyn til det stemplede papir anslås det betingede ophold til 150 kr. årligt eller for 5 år 750 kr.

Til bekræftelse med underskrift, med bemærkning, at bestemmelsen i stk. 1 om nye bygningers opførelse bortfalder, da der ikke tilkommer aftægtsmanden en sådan ret.

Pt. Århus den 14. september 1878

Efter forudgående oplæsning

Jens Ovesen (med ført hånd) Esmann

Anders Jensen Vendelboe

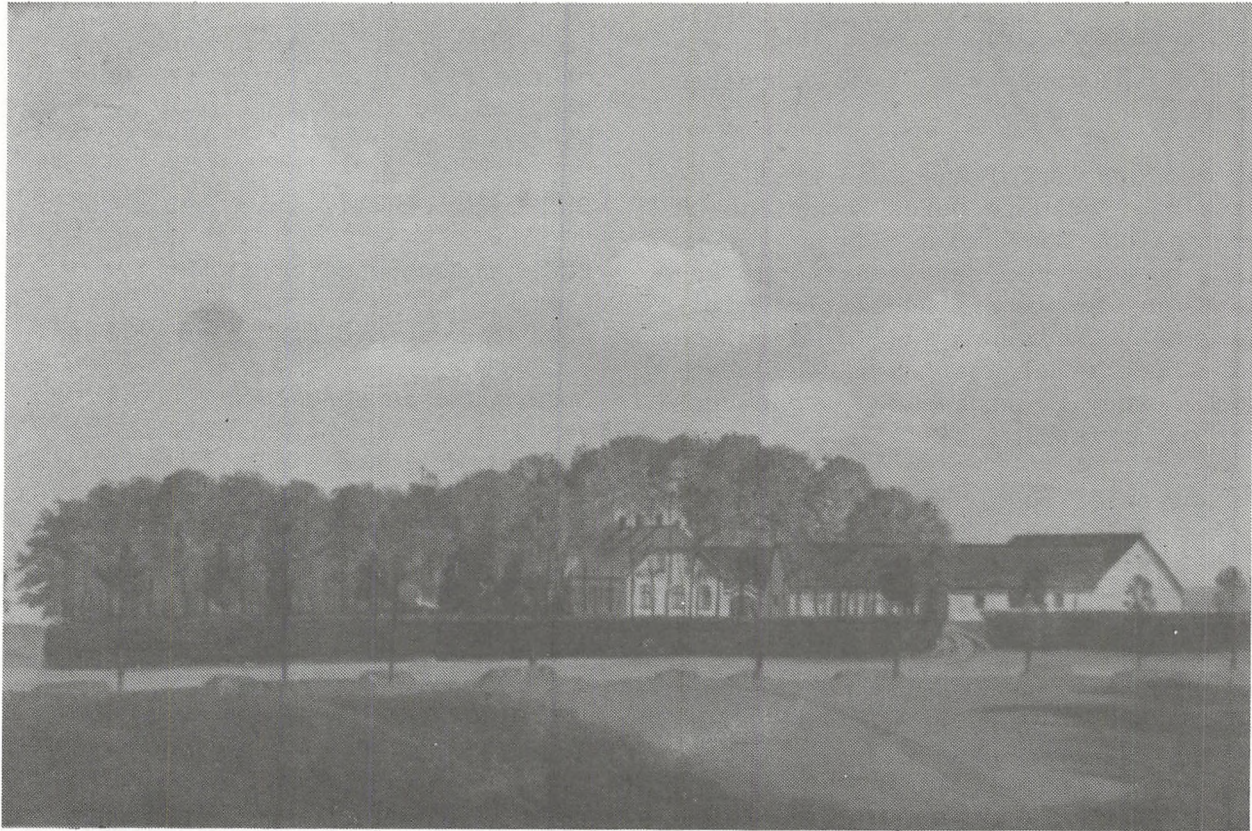
Til vitterlighed

Hyldgård, Chresten Mogensen, R. Hansen

(omskrevet så vidt muligt til nutidsdansk)

I sognets sydligste del, øst for landevejen til Horsens var der fra gammel tid en række små husmandsbrug, hvis ejere har været afhængige af arbejde for andre, oprindeligt sandsynligvis på Marselisborg, men også hos gårdejere i sognet.

Et af disse brug, mtr.nr. 45 og 46a, ca. 3½ tdr. land, blev 1854 købt af ovennævnte Jens Ovesen (1797-1881). Han var, som det kan ses, 57 år, før han satte foden under eget bord. Vi kan ikke vide, hvorfor det ikke var sket før, men måske, fordi han først da fandt en

Kongsgård, set fra vest/nordvest.

Maleri fra begyndelsen af dette århundrede, da flere omrejsende "gårdmalere" tilbød deres arbejde, bl.a. i Viby. Fotograferet okt. 1992 af E.S.

Th. for stuehuset en længe med gennemkørsel. Den in-

deholdt vognport, tærskelo, fåresti m.m. Mellem de to bygninger skimtes i baggrunden heste- og kostaldsbygninger og t.h. ses den store ladebygning. I forgrunden skærvebunker langs Horsensvej.

kvinde at gifte sig med. Han blev i hvert fald samtidig gift med Johanne Jensen fra Kolt (1823-1882). Det er senere fortalt i familien, at han var særdeles velhavende, men at hans familie var bange for, at han skulle sætte sine penge over styr, hvis han købte en herregård. Hvordan han var kommet til pengene vides ikke, men vi ved, at han i en række år omkring 1840 arbejdede hos søsterens mand på Rudolfgård og senere, omkr. 1850, hos broderen på Nordbygård.

Et barnebarn fortæller, at han kun havde en ko, "og den havde bedstemor med på græs, når hun gik ned på de store gårde i Viby". Der hjalp hun husmødrene med det arbejde, som tidligere er nævnt. På den anden side var hendes mand afhængig af familiens hjælp, når der skulle udføres arbejde, hvortil der krævedes hestekraft.

Ægteparret fik en datter og en søn, henholdsvis 1859 og 1862. Sønnen udvandrede til Amerika efter at han havde været på Viby Højskole, taget præliminæreksamen som privatist 1887 og aftjent sin værnepligt samme år. Efter udvandringen kom han kun på et kort besøg en enkelt gang, og hans spor er tabt.

Datteren, Kirsten Marie Ovesen 1859-1928 blev 1878 gift med Anders Jensen Vendelbo fra Holme (1848-1919), som overtog ejendommen

1878. Aftægtsfolkene, Jens Ovesen og hans kone, kom kun til at nyde godt af aftægtskontraktens bestemmelser i tre år. De døde 1881 med så få dages mellemrum, at de blev begravet samme dag, d. 21. februar.

Anders Jensen Vendelbo var som sin forgænger afhængig af hjælp fra sin kones slægtninge, og da den lille ejendom ikke kunne ernære familien, hvor der voksede seks børn op, blev han også landpostbud 1885. Efter hans død fortsatte hans kone bedriften, og efter hendes død overtog den eneste søn, Jens Ove Vendelbo (1882-1941) stedet.

Han var uddannet som møbelsnedker og havde 1903-05 været på valsen i Tyskland, Schweiz og Italien. Senere nedsatte han sig som snedkermester med værksted, hvor nu Viby Farvehandel findes. Efter overtagelsen af hjemmet arbejdede han på FDB's fabriker.

Da han døde, blev ejendommen solgt, og på den ligger i dag boligkvarteret Kjærslund.

Kongsgård.

En far og efter ham to sønner ejede 1805-1867 mtr.nr. 5a, hvis bygninger lå, hvor nu Vibycenteret er. 1867 blev Rasmus Mogensen (1831-1911) fra Nordbygård gift med den forrige ejers datter, Rasmine

Der hentes grøntfoder i Gåsemosen ved Eskelund en søndag morgen 1907/08. Kusken er Karl Jacobsen fra Stenkildegård, manden med forken en daglejer, og drengen med riven hed Jens. Efter at Karl Jacobsen havde overtaget sin farbroders ejendom havde han 13 tdr. land eng. Dels gik der meget ungvæg om somme-

ren, og dels blev der høstet grøntfoder til køerne. Vejen til engen gik nordud af byen ad en markvej, indtil man i nærheden af Århus å drejede til højre. Inde i engen stod en vindmølle, som drev en pumpe, der pumpede vand op i åen.

Andrea Andreasen (1846-1885), hvorefter han overtog gården, hvis mark fandtes på begge sider af Horsensvejen . 1885 købte han naboejendommen, mtr. nr. 4a, som fra gammel tid hed Kongsgård, men en stor del af denne gårds jord var tidligere solgt fra, så de sammenlagte gårde tilsammen fik samme størrelse som de andre store gårde.

Omkring 1880 har Rasmus Mogensen sandsynligvis nedrevet gårdens bygninger i landsbyen og opført nye der, hvor Jyllands Kreditforening byggede sit kompleks mellem Horsensvej og Kongsgårdsvej og flyttede ind i 1969.

1898 overtog sønnen Jacob Rasmussen (1869-1954) gården. Han blev 1898 gift med Dorthea Katrine Knudsen fra Stautrup (1869-1932) og var 1906-13 medlem af Viby sogneråd. Gården blev solgt 1915 og derefter udstykket. Han arbejdede i mange år som måler aflæser for Viby Elværk. Efter sin første kones død giftede Jacob Rasmussen sig med Laura, f. Sørensen (1879-1969), som var enke efter gartner Chr. P. Bach.

Efter at have fulgt forløbet på Nordbygård, Rudolfgård, husmandsstedet og Kongsgård fortsættes beretningen om:

Stenkildegård

som forblev i slægtens eje, til den blev udstykket.

Efter Rasmus Ovesens død, varetog hans enke gårdens drift til 1878. Dette år blev deres adoptivdatter, Sidsel Marie Andersen (1857-96), gift med en søn fra nabogården, mtr.nr. 17a, Mikkel Jacobsen (1856-1919). Han havde to vintre i 1870-73 været elev på Bjørnbaks højskole og var 1882-94 medlem af Viby sogneråd, de sidste 9 år som formand.

I slutningen af århundredet vinder teknikken frem på landbrugets område, og forskellige typer høstmaskiner dukker op. Radsåmaskiner og selvbindere kommer til i begyndelsen af dette århundrede, og svingploven havde forlængst afløst den store, tunge hjulplov, der krævede 4 heste som forspand, og som endnu var i brug her på egnen i 1840'erne. I begyndelsen af dette århundrede blev det meste af Stenkildegårdens høst tærsket af et af de omrejsende tærskværker. Senere fik man efter opførelsen af Viby Elværk 1912 eget motortrukket tærskværk.

Folkeholdet på gården var på den tid en fodermester, to karle, to piger og i høsttiden tre daglejere. I årene 1911 og 1916 solgte Mikkel Jacobsen den del af gårdens jord, hvor Ny Kongsvang voksede op. Det havde heller ikke været bekvemt at have den liggende på den anden side af

Mikkel Jacobsens mælkevogn med sønnen, Karl, på bukken på vej hjem fra Århus ca. 1910. Jernbaneoverskæringen i Kongsvang er netop passeret og i baggrunden

skintes Magdalenemøllen. På vognen står der øverst, Mikkel Jacobsen, Viby, og nedenunder: fløde og håndskummet mælk.

jernbanen, som var anlagt 1868.

Mikkel Jacobsen fik tidligt en lang række forskellige tillidshverv, som efterhånden lagde beslag på det meste af hans tid, og sønnen, Karl Jacobsen, som var den yngste af 8 børn, stod før 1917 for gårdens drift. På det tidspunkt var Mikkel Jacobsen og hans 2. kone, Johanne Nielsen fra Kasted (1868-1949), som han blev gift med 1902, flyttet ind i den store og i mange år ensomt beliggende villa "Ashøj", bygget 1910 ved vejen til Århus, hvor mange år senere Kildevangs Allé blev anlagt vest for villaen.

1951 blev den solgt og i slutningen af 1970 eksproprieret og nedrevet.

Karl Jacobsen (1894-1966), som 1920 var blevet gift med Sørine Sørensen fra Grundfør (1891-1980), blev ejer af Stenkildegård 1922, og året efter arvede han nabogården, mtr.nr. 17a, efter sin ugifte farbroder, Eskild Jacobsens død. Denne gårds stuehus lå nord for Lykkeholms Allé, jvnf. udstykningskortet.

1935 blev der lavet udstykningsplan for den del af de samlede gårdes jorder, som strakte sig fra gasværket til Krabbesholms Allé, og efter at nye udstykningsplaner var lavet 1943 og 1944, blev resten af gårdens jord solgt.

Karl Jacobsen var 1954-62 medlem af Viby sogneråd og Århus Amtsråd, i det sidste var han medlem af sygehusudvalget hele tiden. I gårdens have blev der 1956-57 bygget en villa, Stenkildevej 33, som ægteparret flyttede ind i, og stuehuset blev lejet ud.

Resten af grunden med de tilbageværende bygninger blev i 1980 solgt til forsikringsselskabet Aros, som i 1984 flyttede ind i den nye kontorbygning.

Slægten, som der her er fortalt om, er ikke uddød, men dens tid som bønder er en saga blot.

Kilder og litteratur:

Folketællingslister og kirkebøger for Viby sogn. Aftægtskontrakt og skøde. Slægtsbog tilhørende Hanne og Kaj Skærbæk. Mundtlige oplysninger, bl.a. hos lægerne Lisbeth og Mogens Ehrhardt. Aug. F. Schmidt og Poul Rasmussen: Viby sogns Historie 1-2, specielt 2. del, hvor der er meget gård- og landbrugshistorie. J.C.B. la Cour: Danske Gaarde, 1. bind 1906. Politikens Danmarkshistorie, bind 11, 1964. Ole Høirup: Landbokvinden. Nationalmuseet 1966. Aase Faye: Danske Støbejernskors. Kbh. 1988, s. 19, 62, 66 m.fl.

»Kildevangen« Udstykningsgrunde ligger smukt og frit i Viby med en dejlig Udsigt over Aarhusengene og Brand Sø.

Luften er sund og ren – rigtig et Sted, hvor Børnene kan trives.

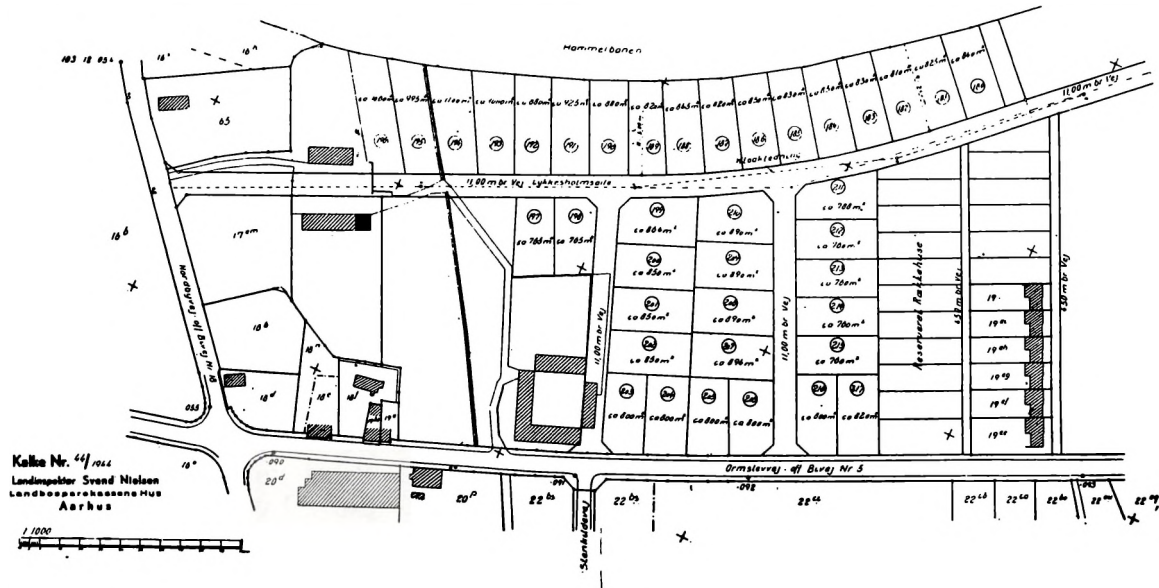
Grundene ligger 4 Kilometer fra Aarhus Centrum. Før Krigen kørte Rutebilerne 28 Gange hver Dag til Byen, og de kører stadig 12 daglige Ture. Men »Kildevan-

gens Beboere kan ogsaa benytte sig af Sporvognsforbindelsen. – Sporvognene standser kun 10 Minutters Gang fra Grundene, og der er 10 Minutters Mellemrum mellem Vognene.

Udstykningsarealet er tilført Hovedledninger for Kloak, og de 11 m brede Veje udlægges, udgraves og reguleres uden Udgift for Køber.

OMREGNINGSTABEL

1900	□-Alen =	749 m ²
2000	-	= 788 -
2100	-	= 827 -
2200	-	= 867 -
2300	-	= 906 -
2400	-	= 946 -
2500	-	= 985 -
2600	-	= 1024 -
2700	-	= 1064 -
2800	-	= 1103 -

Prisen på byggegrundene ligger mellem 1,35 og 2,20 kr. pr. alen², og salget foregår hos gårdejer Karl Jacobsen, Stenkildegaard, Viby. Telefon 86.

Vagner Nielsen: Kirkevej i 1920'erne.

Kirkevej blev vejen, hvor jeg ofte kom som barn. Det var dels min skolevej i 6 år, og senere var præstegården mødested for min tid i F.D.F.

På hjørnet af Kongevej og Kirkevej lå et hvidt dobbelthus. Her boede to familier i stuen - familien Fritze og Bødker Nielsen. På 1. sal boede familien Hansen, der begge var døvstumme. Hr. og fru Hansen var ansat på F.D.B.'s Margarinefabrik. De havde to børn - Anna og Kristian - der brugte fingersprog, når de "talte" til forældrene. Kristian var et par år ældre end jeg, og vi legede sammen. Haven bag huset var lang og stødte op til

Kirkevej 2, hvor familien Brock boede med 4 børn - Lisbeth, Grete, Kirsten og Johan. Hr. Brock var repræsentant i et firma i Århus. Jeg kom ofte i hjemmet - Johan og jeg var jævnaldrende og fulgtes ad gennem årene, indtil Johan fik arbejde i København. I kælderen havde vi et rum, hvor 8 - 9 drenge, der dannede "Høgepatruljen" i F.D.F., holdt møder. Vi havde egne love - f.eks. kostede for sent 10 øre, banden 10 øre, kontingent 25 øre - og patruljen blev i stand til at købe telt med udstyr, som vi brugte på vore ture.

Kirkevej 4 var et hvidt hus, hvor

der boede 2 - 3 familier. Vi kaldte huset "Kokhuset", hvorfor vides ikke. Familien Jensen havde 11 børn. Hr. Jensen var skomager. Familien Petersen havde børnene Alfred og Kathrine. Senere flyttede en anden familie Jensen ind, og de havde sønnen Børge (glarmester).

Kirkevej 6 husede lærerægteparret Lone og Johannes Kristensen med børnene Ingrid, Knud og Grete. Lone Kristensen var min klasselærerinde de 5 første år af min skoletid, og jeg kom ofte i hjemmet som legeskammerat for Knud.

På **Kirkevej 8** boede lærerenken Kvist med 5 børn - Frode, Arne, Inger Margrethe, Knud og Karen. Frode blev malermester i Viby. Arne rejste i 1929 til Frankrig og bosatte sig der. Inger Margrethe blev gift med tømrermester Aagaard. Knud bosatte sig i Tåstrup, og Karen blev gift med slagtermester Andersen i Viby.

Kirkevej 10 var også et hvidt hus, der lå på hjørnet af Kirkevej og Skolevej. På 1. sal boede Kathrine Petersen med børnene Klara og Dagny. Dagny blev gift med Svend Knudsen, der bl.a. var en god boldspiller i V.I.F. I stuen boede Sofie og Martin Christensen med børnene Anna Margrethe, Edvard og Jens. Jens var

Kirkevej 1. Bødkerværksted på hjørnet af Kongevej og Kirkevej 1907. Her havde snedkermester Jens Ove Vendelbo værksted. Jvf. s. 45.

Kirkevej, ca. 1915. J.U. Willesen fot.
Forreste hus t.v., "Gammeldam", Kirkevej 6, bygget
1908. Det hvide hus, nr. 4, og det næste med altan på

gavlen, nr. 2, er villa "Iris". Provst Krarup Hansen
er på vej hjem.

også en god boldspiller, aldrig kaldet andet end "Thielsen".

Kirkevej 1 var værksted for snedkermester Wendelboe. Jeg kom der en del og løb ærinder for ham. Han flyttede senere over i gården ved bagermester Nielsen på Kongevej. Wendelboe blev senere ansat på F.D.B.'s fabrikker indenfor sit fag.

Kirkevej 3 var et lille hvidt hus, hvor der boede en enlig gammel mand, som vi kaldte "Lumbe Søren". Søren var dårlig til bens - han brugte krykker, og stod uden for huset, når vejret var til det. Han havde et dejligt humør, og var en god fortæller for os børn, og så kunne han spille mundharmonika.

Kirkevej 5 var et dobbelt bindingsværkshus, hvor familien Camilo Christensen boede med børnene Hans og Olga. Hr Christensen arbejdede på Gasværket og fruene drev pensionat fra omkring 1921. I den anden ende af huset boede vognmand Bjørnbak, der drev vognmandsforretning med hest og vogn.

Kirkevej 7 var præstegården, hvor sognepræst Niels Krarup Hansen residerede med sin hustru Catharina. De havde 7 børn - Rigmor, Margrethe, Else, Kirsten, Asbjørn, Vagn og Helge. Niels Krarup Hansen blev senere udnævnt til provst. Kirsten var organist ved Viby Kirke 1925 -

1976.

Det hvide hus vi ser på billedet på Kongevej var et dobbelthus, hvor der boede to ældre damer med Hanne Skov som den ledende. Grunden var meget stor og havde mange høje træer, og alt indenfor frugttræer og -buske. Vi købte frugt hos hende. Det lille røde hus ved siden af var beboet af ægteparret Niels og Maren Knudsen.

Noter:

Vagner Nielsen er født i Århus 1913. Forældrene, Søren og Marie Elisabeth Nielsen, flyttede til Viby, hvor de bl.a. boede 1918-31 på Kongevej 33 (det høje hus i baggrunden t.h. på billedet s. 53). Dengang var der manufakturforretning på hjørnet, senere flyttede Importøren ind. Moderen havde pensionat i 3 år omkr. 1920, og faderen arbejdede på FDB's sæbefabrikker. Han var formand for Haveforeningen af 1916. Den omfattede hele området, hvor der 1935-36 blev anlagt alderdomshjem og park. Haveforeningen flyttede ud til Høskovvej, hvor den stadig findes. Vagner Nielsen, som var kontor- og revisoruddannet, blev 1935 ansat på FDB's fabrikker og fra 1940 til sin afsked 1980 forvalter på Reb- og høstbindegarnfabrikken. 1953-65 var han medlem af Viby menighedsråd, de sidste fem år som formand.

Kirkevej 1906. T.v. ses forrest gavlen af præstegårdens ladebygning, som blev revet ned midt i 1920'erne. 1938 blev Grundtvigsvej anlagt her. Vinkelhuset

t.h. var det første af fem huse, som blev bygget, hvor der nu er parkeringsplads. Den hvide skole på bakken var lige bygget.

Bodil Elling: Litteratur om Viby.

Litteratur om Lars Bjørnbak:

Bjørn, Claus: Lars Nielsen Bjørnbak. (I: Dansk biografisk leksikon. 3. udg., 1979, bd.2, s.199-201).

Bjørnbak. (I: Skalk 1975, nr.1, s.32, ill.).

Hansen, Gunnar & Chr. Bønding: Lars Bjørnbak. (I: Jydsk Landbrug, 1964, årg. 46, s.169, ill.). Optrykt i: Foregangsmænd i jydsk landbrug. Århus, 1965, s.26-27, ill.).

Jensen, Kirsten & C.H. Jensen: Lars Bjørnbak og hans skole. (I: Aarskrift udg. af Elevforeningen i Aaby Højskole og Efterskole (ved Åbybro), 1944, s.26-31).

Try, Hans: Lars Bjørnbak og Søren Jaabæk. To politiske bondeleiarar i Skagerrak-Kattegat-området og rørsene dei stod i. (I: Meddelelser/Kattegat-Skagerak-projektet, 15, s.179-223. Kristianssand, 1987).

Nielsen, Rasmus: Lars Bjørnbak. (I: Bavnen 1925, årg. 22, sp.1161-1176). Bemærkninger af Kristian Nygård: L. Bjørnbak og Krigen 1864 (I: samme, sp.1209-1212), og af R. Nielsen (I: samme, sp.1211-1214).

Sneum, Axel: Lars Bjørnbak som skolemand. (I: Folkeskolen, 1914, årg.

31, s.436-438, 448-450, 464-466 og 486-488, ill.).

Søndergaard, Chr.: L. Bjørnbak. (I: Jydsk Maanedsskrift 1911, 1. halvår, s.77-83, ill.).

Thomsen, Sigurd: En Mindebog. Noveller og Hørespil. Fremad, 1944, 207 sider. Heri: Lars Bjørnbak (i samarbejde med Hans Kirk).

Aagaard, Frode: Lars Bjørnbak. (I: Hjem og skole, 1924, årg. 17, s. 31-39).

Litteratur om kirker i Viby:

Hansen, N.Chr.: Fredenskirken. Dens forhistorie og udvikling i årene 1960-80. Århus, 1980, 40 sider, ill.

Clemmensen, Erik: Kirken fulgte med udflytningen. (I: Meddelelser fra Århus Stift, 1977, årg. 15, s. 100-107, ill.). Heri: bl.a. om Ravnsbjerg kirke.

Fisker Petersen, Kaj: Ravnsbjergkirken - Århus kommune. (Stiftets kirker,..). (I: Meddelelser fra Århus Stift, 1977, årg. 15, s.45-49, ill.).

Kristensen, Morten: Sidste patronatskirke overgået til selveje. (I: Meddelelser fra Århus Stift, 1975, årg. 13, s.20-28, ill.).

Tove Glud Rasmussen: Beretning fra Viby lokalhistoriske Forening 1991/92.

Regnskabet for Viby lokalhistoriske Forening for 1991 viste en kontingentindtægt fra nøjagtig 200 medlemmer, det var igen en stigning, idet sidste års årsskrift oplyste, at medlemstallet da var 170.

1991 bød på 4 medlemsarrangementer: Jyllands-Posten i april med 35 deltagere, en byvandring i maj på vejene omkring Viby kirke trak 65 deltagere og en byvandring i Ny Kongsvang i august 52 deltagere. Det lavere deltagerantal i Kongsvang må tilskrives dårligt vejr. Det er en risiko, vi er nødt til at løbe.

Endelig havde vi en foredragsaften i oktober. Foredragsholder var Ejlf Salomonsen og titlen "Landmandsliv i Viby". Foredraget handlede om en af Vibys gamle gårdmandsfamilier, og der var 25 deltagere. Som det kan ses, er det byvandringerne, der trækker flest mennesker. Det er vores indtryk, at alle både unge og gamle har udbytte af dem. Både byvandringerne og foredraget gav nye kontakter til os, der arbejder med Vibys historie.

For kontingentet fik vores medlemmer endvidere foreningens andet årsskrift. Det har der været megen rift om, og vi har måttet stoppe

salget, idet der kun er nogle ganske få eksemplarer tilbage.

Af andre aktiviteter kan jeg nævne, at vi stadig assisterer med den ugentlige åbningstid i samlingen om mandagen kl. 15.30 til kl. 17.30. I oktober 1991 tog vi kontakt til Århus Stiftstidende i anledning af kvindeegens 75 år. Det resulterede i en artikel, hvorved Dansk Kvindesamfund blev bekendt med egen og lagde blomster ved den.

Viby kirke er Vibys ældste bygning fra 1100-1200-tallet. Vi fik i 1991 Lillian Enemærke til at tegne den, og den tegning bruges nu som foreningens logo på brevpapir m.v.

I foråret forsøgte vi at få en interviewgruppe op at stå. Baggrunden var, at der findes mange ældre Viby-borgere, der har en masse at fortælle, men der skal helst være nogen at fortælle til. Der kom desværre kun to henvendelser, så det løb ud i sandet, men i december 1991 var vi nogle stykker, der deltog i et kursus i interviewteknik. Det var et godt kursus, og vi vil prøve at udnytte det i praksis.

Vi tog i efteråret initiativ til et fællesmøde for lokalhistoriske

foreninger i Århus kommune. Der var ikke stemning for at oprette en paraplyorganisation, men alle var glade for at mødes og udveksle erfaringer, og vi blev enige om at holde kontakten vedlige.

Dagen i dag er historie i morgen, og det er baggrunden for indkøbet af videokameraet i efteråret 1990. I 1991 er optagelserne for alvor begyndt, det er dog ikke blevet til

så meget endnu, men vi fik en smagsprøve efter generalforsamlingen i februar 1992, hvor Bent Keblovszki viste brudstykker af optagelserne.

Jeg vil slutte med at sige tak til alle, der har gjort en indsats for foreningen og det lokalhistoriske arbejde og især tak til Salomonsen for arbejdet som redaktør af årskriftet.

Ejlif Salomonsen: Årsberetning fra Viby lokalhistoriske Samling 1991.

Åbningstid: Bortset fra jule- og sommerferie har arkivet været åbent hver mandag kl. 15.30-17.30.

Besøg: Der har været 62 enkeltbesøg mod 68 sidste år. En har i åbnings-tiden i længere tid arbejdet med grundejerforeningernes historie og en anden med kirkebøger i forbindelse med slægtsforskning.

Medarbejdere: Tove Glud Rasmussen, Bent Keblovszki, Joan Thomsen, Bodil Elling, Lillian Enemærke og efter sommerferien Per Yde Rasmussen. Det har til tider knebet med arbejdspladser, når alle medarbejdere var mødt op, og der kom besøgende.

Afleveringer: Der er modtaget 38 afleveringer af større eller mindre omfang fra et enkelt billede til større samlinger af flere kategorier. En del materiale er lånt til fotokopiering eller til affotografering.

8 stk. arkivalier, et par manuskripter, anvendt som grundlag ved byvandring, 1 maleri af gl. gård, et manuskript med oversigt over beboerne i en gade. 128 fotografier, originale og affotograferede. Ca. 40 stk. aviser, udklip, sange, programmer m.m. 3 interviewbånd, 3 videobånd og en grammofonplade.

Bøger: Østjydsk Hjemstavn 1936-64

samt 4-6 andre bøger.

Løbende modtagelser: Sogneblade, boligforeningsblade, blade fra Planstyrelsen og Rigsarkivet. Lokalhistorisk Journal, Magasin 2, Arkivnyt fra Århus Amt og historiske årbøger. Ialt 12-14 forskellige.

Aktiviteter: Ordning og registrering af indgået materiale. Interviews og fotografering. Optagelse af video af aktiviteter i lokalområdet.

Formidling: Samlingens 25 års dag markeret med udstilling på Viby bibliotek 21.1.-2.2. Udstilling i Vibycenteret 21.9. i anledning af kirke-dag. Udstilling på Rosenvangskolen, do. i Viby Sognegård 1.-8.12. i anledning af 10 års fødselsdag, do i Viby bibliotek 9.12. i anledning af Socialdemokratisk Forening, Viby's 85 års dag. Foredrag med lysbilleder v. lederen 4 gange samt 6 artikler i sogneavis.

Kurser og møder: Deltagelse i lokalarkiverne og amtskredsens møder, i SLA's årsmøde og diverse kurser.

Gaver: I anledning af 25 års jubilæet forærede Viby lokalhistoriske Forening os en el-skrivemaskine, og den har endvidere betalt kursusafgifter. Fotokopiering er gratis på biblioteket.

Indholdsfortegnelse

Forord.....	side	3
Tove Glud Rasmussen: Lærerinde Anna Sørensen.....	side	5
Jens Juul: Man kan stadig finde bindingsværkshuse på Enghavevej.....	side	13
Og årene de rulle...: Katrine Jensen fortæller om sit liv i Viby.....	side	19
Ejlif Salomonsen: En bondeslægt i Viby.....	side	31
Vagner Nielsen: Kirkevej i 1920'erne.....	side	51
Bodil Elling: Litteratur om Viby.....	side	56
Tove Glud Rasmussen: Beretning fra Viby lokalhistoriske Forening 1991/92.....	side	57
Ejlif Salomonsen: Årsberetning fra Viby lokalhistoriske Samling 1991.....	side	59